

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Meddelande nr 2012:24

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

ArtDatabanken

SLU

Kvalitetssäkring av data i Artportalen

Meddelande	nr 2012:24
Referens	Henrick Blank, Naturavdelningen, Landfunktionen juni 2012
Kontaktperson	Henrick Blank, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Direkttelefon 5037, e-post henrick.blank@lansstyrelsen.se
Författare:	Per Flodin, Länsstyrelsen i Sörmlands län
Framsida:	Smålom. Fotograf: Lars Petersson
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—12/24--SE
Upplaga	50 exemplar.
Tryckt på	Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2012
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper.

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2012

- Kvalitetssäkring av data i Artportalen

Förord

Kunskapen om olika arters förekomster i landskapet är idag mycket eftertraktat. Såväl den hängivna entomologen eller ornitologen som vindkraftsbolaget är exempel på aktörer för vilka kunskap kring förekomst av skyddsvärda arter är hårdvaluta. Dessa aktörer inte bara nyttjar informationen i Artportalen, de tillför också ofta kunskap bland annat genom att rapportera fynd eller frånvaro av fynd av skyddsvärda arter. Men även den intresserade allmänheten har hittat Artportalen och använder den för att titta på fynd och rapportera sina egna fynd. Tack vare den tillgänglighet som Internet i allmänhet och Artportalen i synnerhet innebär kan den som är intresserad snabbt och på en och samma plats hitta samlad kunskap om olika arters förekomster. En fantastisk service som så många bidrar till genom att rapportera sina artfynd!

Kunskapen om arters förekomst är dock inte värdefull om man inte kan lita på fynddata, eller om man inte kan bedöma trovärdigheten på något sätt. Av denna anledning är kvalitetssäkring av Artportalen en nyckel till att denna kunskapsbank och service ska kunna fungera. Detta ställs verkligen på sin spets från och med 2012 då länsstyrelserna kommer att använda Artportalen som sitt handläggarstöd vid exempelvis tillståndsprövningar. Såväl rätts säkerheten som de sökande bolagens ekonomi är därmed beroende av en fungerande kvalitetssäkring. På samma sätt vill entomologen kunna bedöma trovärdigheten i de rapporter i Artportalen som väcker intresse. Att kvalitetssäkring är något som är viktigt för många står det inget tvivel om! Förhoppningen är att denna rapport ska bidra till en ökad förståelse för hur viktig kvalitetssäkring är kring förekomstdata för arter. En Artportal med ett bra kvalitetssäkringssystem har en stor potential att bidra till ökad rätts säkerhet och optimerad arthänsyn och därmed bättre uppfyllelse av miljömålen.

Henrick Blank

Funktionsansvarig Landfunktionen, Länsstyrelsen i Jönköpings län

Innehållsförteckning

Förord	5
Sammanfattning	7
Kvalitetssäkring i Artportalen	8
Bakgrund och syfte	8
Kvalitetssäkring och validering i teorin.....	8
Indirekt eller direkt kvalitetssäkring av fynd.....	9
Vad är kvalitet?.....	11
Begrepp av betydelse för kvalitetssäkring i Artportalen.....	12
Naturvårdsverket om kvalitetssäkring och validering.	14
Miljöövervakning och datavärdskap.....	14
Nya funktioner i Artportalen	15
Projekt i nya Artportalen.....	16
Ägande av data.....	16
Kvalitetssäkring i praktiken	17
Kvalitetsgranskningen av fågelrapporter i rapportsystemet för fåglar (Svalan)	17
Kvalitetsgranskning för publicering.....	20
Hur omfattande är granskningen?	20
Kvalitetsgranskningen av fågelfynd, vad är granskat?	21
Kvalitetssymboler och andra symboler i Svalan.....	21
Rapportmallar	23
Rapportblanketten.....	25
Granskning av raritetsrapporter.	26
Övrig Rrk administration av fynd.....	26
Information i kommentarsfält	27
Fågellokal saknar noggrannhet	28
Artbestämning osäker.....	28
Sammanslagning av fynd	29
Andel felaktiga/underkända fynd	29
Kvalitetssäkring av fynd i Småkrypsportalen	29
Kvalitetssäkring av andra artgrupper.....	32
Kvalitetssäkring i rapportsystemet för växter.....	32
Kvalitetssäkring av fynd i den Norska Artsobservasjoner	33
Diskussion och analys	34
Källförteckning	36

Bilaga 1. Tabell över ArtDatabankens datavärdskap för Miljöövervakning, Åtgärdsprogram för hotade arter och Basinventering

Bilaga 2. Tabell över utförd kvalitetssäkring i Svalan åren 2001 - 2009

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att beskriva kvalitetssäkringen av fynddata i Artportalen samt att utifrån denna beskrivning komma med förslag som kan bidra till att utveckla kvalitetssäkringen i den nya Artportalen där alla rapportssystem samlas i en databas.

Med kvalitetssäkring av fynd i Artportalen avses i denna rapport en granskning av ett fynds tillförlitlighet, som leder till en kvalitetsmärkning av fyndet från vilken det framgår att fyndet är granskat. Av kvalitetsmärkningen ska det framgå hur tillförlitligt fyndet bedöms vara.

För länsstyrelserna, som är betydande användare av Artportalen (både för lagring av fynddata och för användare av fynddata i olika naturvårdssammanhang) är det viktigt att vara medvetna om hur kvalitetssäkringen är organiserad och hur den utförs. Länsstyrelsen har även ett eget formellt kvalitetssäkringsansvar innan leverans av fynddata från bland annat miljöövervakningen till datavärden ArtDatabanken. Idag kan dock inte länsstyrelserna i Artportalen tydligt och enkelt markera att levererade fynddata är kvalitetssäkrade. En sådan möjlighet vore önskvärd.

Rapporten inleds med en teoretisk bakgrund till hur kvalitetssäkringen fungerar i Artportalen, med en redovisning av grundläggande begrepp och med ett resonemang om begreppet kvalitet i detta sammanhang. Därefter följer en beskrivning av hur Naturvårdsverket ser på kvalitetsgranskning i Artportalen, framförallt kopplat till datavärdskapet för miljöövervakningsdata.

Andra delen av rapporten redovisar hur kvalitetssäkringen i Artportalen utförs i praktiken, med tyngdpunkt på kvalitetssäkringen av fågelfynd i Svalan. Redovisningen visar bland annat vem/vilka som utför granskningen, varför fynden granskas, hur omfattande granskningen är och hur det framgår att ett fynd är kvalitetssäkrat. Det ges även en kort bild av hur kvalitetssäkringen i Artsobservasjoner är organiserad i Norge.

I den avslutande diskussionsdelen redovisas ett antal brister och förbättringsförslag på hur kvalitetssäkringen i Artportalen kan utvecklas framöver, både teknisk och organisatoriskt. Länsstyrelsen bör vara en aktiv och konstruktiv aktör i denna process, framför allt genom sin medverkan i Artportalsrådet som leds av ArtDatabanken.

Kvalitetssäkring i Artportalen

Bakgrund och syfte

Artportalen är idag etablerad som den huvudsakliga databasen för inrapportering och lagring av fynddata från landets alla länsstyrelser. Där lagras även mängder av fynddata från framförallt privatpersoner, länsstyrelserna, ideella föreningar, andra myndigheter, kommuner, naturvårdskonsulter, skogsbolag med flera. I nuläget (juni 2011) finns drygt 29 500 000 fynd i systemet. Med så stora mängder fynddata från så många olika rapportörer som rapporterar utifrån olika förutsättningar och syften finns det ett behov av en ändamålsenlig och transparent kvalitetssäkring av data i systemet. Inte minst om alla dessa fynddata ska kunna användas av länsstyrelserna som underlag i arbetet. Information om artfynd är viktig och ibland avgörande inom många delar av länsstyrelsernas verksamhet, som till exempel uppföljning av skyddad natur, Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), miljöövervakning och inte minst vid ärendehantering och tillståndsprövningar. Även vid framtagande av så kallade landskapskataloger¹ och för Artdatabankens arbete med rödlistan är kvalitetssäkring eller validering av fynddata av stor betydelse.

Syftet med denna rapport är att beskriva och komma med förslag som kan utveckla den nuvarande kvalitetssäkringen av fynddata i Artportalen. Först presenteras vissa grundläggande begrepp samt ett resonemang om vad kvalitetssäkring eller validering innebär och vilka förutsättningarna är för kvalitetsgranskning i Artportalen. I detta ingår en redovisning av hur data från miljöövervakningen, som har ArtDatabanken som datavärd med datalagring i Artportalen, hanteras ur kvalitetssäkringssynpunkt. Sedan beskrivs hur nuvarande kvalitetssäkring utförs och fungerar i praktiken i dagsläget. I vilka rapportssystem utförs kvalitetssäkring? Vilka är aktörerna som utför denna uppgift? Vilka fynd granskas och hur framgår det för en användare av Artportalen att ett fynd är kvalitetssäkrat/validerat? Tyngdpunkten och de flesta exemplen om hur det fungerat hittills hämtas från rapportssystemet för fåglar ”Svalan”. Dels eftersom det är det fyndrikaste systemet med omkring 23 miljoner fynd, dels eftersom kvalitetssäkringen i detta system är mest utvecklad och etablerad. Utifrån de beskrivande delarna görs sedan en sammanfattning med förslag på utvecklings- och förbättringsmöjligheter inför framtiden. En förhoppning är att kvalitetssäkringen av fynd i Artportalen till sist kommer att omfatta alla taxonomiska grupper och att några steg i denna riktning kan tas i samband med utvecklandet av Artportalen².

Kvalitetssäkring och validering i teorin

Med kvalitetssäkring av fynd i Artportalen avses i denna rapport en granskning av ett fynds tillförlitlighet, som leder till en kvalitetsmärkning av fyndet från vilken det framgår att fyndet är granskat. Av kvalitetsmärkningen ska det även framgå hur tillförlitligt fyndet bedöms vara. Det är också viktigt att kvalitetssäkringsprocessen leder till att felaktiga fynd kan sorteras bort, oavsett om det möjliggörs genom att de markeras som felaktiga/underkända eller att de helt tas bort ur systemet. Det är också en stor fördel om kvalitetssäkringen så långt

---

¹ Landskapskataloger är ett samarbetsprojekt mellan ADb och SEF där kända förekomster av sju insektsgrupper från NRM:s *Catalogus Coleopterorum Sueciae* (Naturhistoriska riksmuseet, 2011) och fynd i Småkrypsportalen (ArtDatabanken, 2009).

det är möjligt kan utföras av någon organisation/person som är oberoende gentemot observatören, eller eventuellt inblandade uppdragsgivare.

I diskussionen om kvalitetssäkring i Artportalen används två begrepp med i stort sett samma betydelse och det är **kvalitetssäkring** och **validering**. I denna rapport görs för resonemangets skull en skillnad mellan begreppen. Med ”kvalitetssäkring” avses här den granskning av fynd där kvalitetssäkringsbedömningen synliggörs med symboler som kopplas till fyndet i Artportalen. Denna kvalitetssäkring utförs **efter** det att fynden rapporterats in till Artportalen. Kvalitetssäkring är inte alltid begränsad till en granskning av artbestämningen av ett fynd, utan kan även innebära att till exempel fyndplats och datum är noterat med tillräcklig noggrannhet/kvalitet. Med ”validering” avses i denna rapport att någon artexpert bekräftar (bestämmer/ kontrollbestämmer) en artbestämning. Detta sker ofta **före** det att fyndet rapporteras in till Artportalen, men den kan göras i efterhand om belägg eller annan dokumentation finns tillgänglig för valideraren.

För kommande diskussion och det fortsatta arbetet med kvalitetssäkring och validering i Artportalen skulle det vara bra med en mer generell definition av begreppen. Detta är något som förhoppningsvis kan komma ut av ett nyligen (oktober 2011) startat projekt inom Art-databanken om ”Validering i Artportalen” på uppdrag av Naturvårdsverket². En annan betydelsefull faktor är det pågående utvecklingsarbetet av Artportalen-2. Där kommer alla rapportssystem att samlas i samma databas, med gemensamma administrativa verktyg för kvalitetssäkring/validering. Innan detta arbete är klart är det nog bäst att avvakta och tillsvidare acceptera att bägge begreppen används i stort sett synonymt.

INDIREKT ELLER DIREKT KVALITETSSÄKRING AV FYND

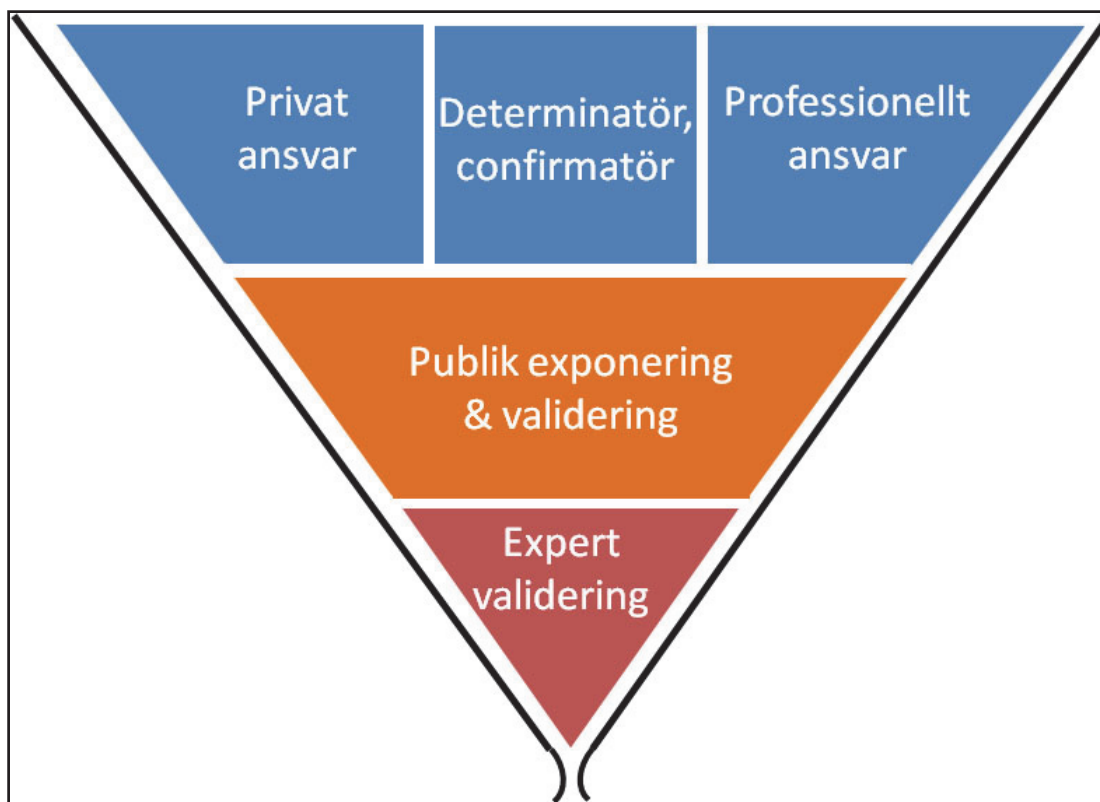
Kvalitetssäkring av fynd kan antingen göras indirekt utifrån en bedömning av sannolikhet, eller direkt i samband med validering vid granskning av ett belägg, foto eller annan dokumentation. Fynd som genomgår en direkt granskning kan generellt sett sägas vara mer tillförlitligt med avseende på artbestämningen, än ett som bedömts som sannolikt utifrån aktuella fyndomständigheter. Den övervägande andelen av fågelfynd i Artportalen är kvalitetssäkrade utifrån en indirekt bedömning av sannolikhet. Detta är möjligt utifrån förutsättningen att de allra flesta fågelfynd gäller vanliga lättbestämda arter, som uppträder på förväntade platser under en för arten normal tid på året. För dessa blir kvalitetssäkringen mer en fråga om en granskning av ifall fyndplatsen bedöms vara tillräckligt noga angiven. För ovanligare fågelarter är kvalitetsgranskningen mer lik den som sker inom rapportsystemen för Småkryp respektive Växter, där det i större utsträckning görs en direkt granskning av fysiska belägg, bilder eller annan dokumentation. Oavsett om granskningen görs direkt eller indirekt kan bägge varianterna leda till att fynd bedöms och visas för användare som godkända i systemet.

Redan innan det första rapportsystemet för fåglar togs i bruk sommaren 2000 så var frågan om granskning av fyndkvalitet något som upphovsmannen Johan Nilsson såg som en viktig faktor i för att systemet skulle tas väl emot. Det som var ett nytt inslag och bröt mot rådande tradition när det gäller kvalitetssäkring var att fynden skulle kunna rapporteras in och tillgängliggöras via Artportalen utan föregående granskning. En betydande del av granskningen tänkte han skulle kunna göras informellt av andra intresserade användare av Artportalen.

---

² (Naturvårdsverket, 2011)

En figur som Johan Nilsson använder för att illustrera hur han ser på kvalitetssäkringen i Artportalen är en slags tratt med tre granskningsnivåer eller granskningsfilter, om man så vill, Figur 1.

Figur 1. Kvalitetssäkring i Artportalen. Beskriver de tre granskningsnivåerna av fynd i Artportalen

Första nivån (Blå fält) i tratten är den granskning som sker **innan** fynden rapporteras in i Artportalen. Där finns i första hand det privata ansvaret och självkritiken. Rapportören kan och bör ställa sig frågan: Är jag verkligen säker på att observationen var tillräckligt bra för en säker artbestämning? Är jag så pass säker att jag vill offentliggöra mitt fynd? Det här är ett filter som inte alltid håller måttet, men i många fall räcker det långt. Det andra ”förhandsfiltret” är när någon annan än observatören får möjlighet att granska ett fysiskt belegg, foto eller annan dokumentation. Denna person är vanligen en känd auktoritet och expert inom en enskild artgrupp eller ett visst släkte. Denne kan antingen artbestämma belägg utan föregående artbestämning och blir då namngiven som ”determinatör”(Det.), eller så gör experten en kontrollbestämning utifrån en preliminär bestämning och fyndet blir då ”konfirmerat”(conf.). Personnamn på den som utfört ”Det/conf” ska anges i Artportalen för fynd som genomgått sådan förhandsgranskning. Systemet att använda sig av ”Det/conf” är vanligt förekommande inom till exempel entomologin, botaniken och mykologin. Uppgift om ”Det/conf” kan vara en avgörande upplysning för den som utför eventuell efterhandsgranskning (validering) av ett fynd. Det är även en användbar information för alla andra användare som tittar på fynden. Den tredje delen av förhandsgranskningen är det professionella ansvaret. Med det avses sådan rapportering som till exempel utförs av Länsstyrelserna idag, när länsstyrelsetjänstepersoner rapporterar in fynd som kollegor eller anlidade inventerare har lämnat in listade i till exempel någon av Artportalens excelmallar för inrapportering. Innan tjänstepersonen rapporterar in fynd som någon annan gjort, så bör en kontroll av fynden göras, att de uppfyller de kvalitetskrav som ställs. Det behöver

inte enbart avse själva artbestämningen utan kan lika gärna gälla att andra villkor kring rapporteringen som anges i ett avtal eller krav som följer av en viss inventeringsmetodik inom ett projekt bedöms vara uppfyllda. Att tjänstepersonen gjort en sådan professionell granskning av fynden kan idag inte tydligt markeras på det enskilda fyndet i Artportalen. Det bästa alternativet som erbjuds är att man skapar ett syfte för inrapporteringen (projektet) och att man där i syftesbeskrivningen redovisar hur fynden samlats in och att de kontrollerats motsvara uppställda kvalitetskrav före inrapportering. Dessutom bör det faktum att inrapporteringen gjorts av en länsstyrelsetjänsteperson från ett tjänstekonto (organisationskonto) kunna fungera som en signal till andra användare, att "länsstyrelsen" går i god för de inrapporterade fynden.

Andra granskningsnivån (orange) utgörs av den informella granskningen (Publik exponering & validering) som sker när fynden synliggörs för andra användare i Artportalen. Denna granskningsnivå är inte heltäckande, men är ofta ett mycket finmaskigt nät som fångar upp många tveksamma fynd när de intresserade användarna med omfattande och ofta mycket goda artkunskaper och med kunskap om lokala förhållanden studerar vad andra har rapporterat. Här upptäcks sannolikt de allra flesta rena misstagen och felbestämningarna som passerat det självkritiska "privata ansvaret". Ett av de tydligaste exemplen på hur och att denna granskningsnivå fungerar kan man se i bildgallerierna som finns i rapportsystemet. I åtminstone Svalan, Småkryp och växter så ska det mycket till ifall ett felaktigt/felbestämt fynd med en bifogad och illustrativ bild ska passera okommenterat. En del rapportörer använder t.o.m. den omfattande publika bildgranskningen för att få hjälp med artbestämningar genom att rapportera fynden som "artbestämning osäker", eller genom rapportering på en övergripande taxonomisk nivå (fjäril, stekel, mossor...). Denna informella granskning av fynd i Artportalen och medvetenheten hos användarna att den finns har sannolikt en mycket positiv effekt på den övergripande kvaliteten hos fynden i Artportalen.

Tredje nivån (rött) utgörs av "Expert valideringen". Det är den formella granskningen som utförs av Artdatabanken utsedda validerare eller av de rapportkommittéer som organiseras av SOF. Alla fynd som granskas på denna nivå ska efter granskning få en tydlig kvalitetsmarkering/flagga som talar om vilken bedömning som fyndet fått av experter/kommittén. Den granskning som dessa expertvaliderare utför måste i förväg vara känd av alla användare av Artportalen. Och det måste vara tydligt för användarna vilka granskarerna är, hur de arbetar, vilka fynd som kommer att granskas och med vilket syfte som granskningen sker. På denna nivå utförs idag endast en granskning i rapportsystemet för fåglar som i stort sett uppfyller dessa förutsättningar. Även i rapportsystemet för småkryp görs idag viss expertgranskning som resulterar i bedömda kvalitetsgranskade fynd, men här finns stora brister i publik information om hur detta sker och varför.

VAD ÄR KVALITET?

Vad innebär det att kvalitetssäkra en fynduppgift i Artportalen? Vilka är de generella problem som kvalitetssäkrarna/validerarna har att ta ställning till? Att bedöma och värdera "kvalitet" oavsett sammanhang är ofta komplicerat. Det som av en person i ett visst sammanhang bedöms vara av tillräckligt god kvalitet kan av någon annan anses vara bristfällig i ett annat. När det gäller fynd av djur och växter i Artportalen bör man ändå kunna hävda att en kvalitetssäkring av själva artbestämningen är den främsta faktorn i bedömning av dess kvalitet. Men även ett fynd med odiskutabel artbestämning kan anses vara av otillräcklig kvalitet för att användas i andra specifika sammanhang eller syften. En insamlad, artbe-

stämd och till Artportalen inrapporterad fjäril från en äldre samling som kontrollbestämts och kvalitetssäkrats kan vara användbar som ett landskapsfynd för Landskapskatalogen för fjärilar³ medan samma uppgift inte alls kan användas som en fynduppgift i många naturvårdssammanhang när det ofta ställs stora krav på noggrannhet i fyndplatsens positionsangivelse. Och även om ett fynd har en mycket exakt angiven fyndplats, så kan den vara av otillräcklig kvalitet för en forskare som vill studera fenologi eller flygtid hos den aktuella arten ifall exakt insamlingsdatum saknas. Inom miljöövervakningen och många andra inventeringssammanhang noteras ofta en mängd ytterligare data in som beskriver fyndet eller miljön den finns i. När sådana fynd ska analyseras kan de därför i de flesta fall endast jämföras med andra fynd som noteras med samma metod, alla andra fynd kommer därmed i linje med ovanstående resonemang vara av otillräcklig kvalitet.

Utifrån föregående resonemang är det alltså avgörande för förståelsen av en kvalitetsgranskning att syftet med granskningen är känd. Idag utförs kvalitetsgranskningen av fåglar med fokus på artbestämningen när det gäller vissa sällsynta och svårbestämda arter, men för den stora delen fynd som granskas är huvudsyftet att de ska hålla tillräckligt god kvalitet med avseende på tid och plats, så att de kan publiceras i tidskrifter och årsrapporter. Här ifrågasätts inte artbestämningen, i de fall denna bedöms som rimlig eller sannolik. Den huvudsakliga delen av kvalitetsgranskningen i rapportsystemet för Småkryp utförs idag av artexperter som har som huvudsakligt syfte att säkra själva artbestämningen. En viss skillnad finns i den kvalitetsgranskning som är kopplad till några regionala inventeringsprojekt (till exempel Dagfjärilar i Östergötland och Södermanland samt trollsländor i Skåne och Östergötland). Den kvalitetssäkringen syftar även till att fynden ska ha tillräckligt god kvalitet i lokalangivelsen för att kunna användas i resultatredovisning av inventeringen. Kvalitetssäkringen av småkryp gör tydlig skillnad på ifall artbestämningen av fynden är ”säkerställd” utifrån granskade belegg eller om artbestämningen anses ”ogranskad”, men ändå rimliga/sannolika. Bägge betraktas som godkända, men på olika nivåer.

BEGREPP AV BETYDELSE FÖR KVALITETSSÄKRING I ARTPORTALEN

I diskussioner om fynddata och i arbetet med dessa i Artportalen förkommer ett flertal begrepp som för rapportens skull kan behöva definieras. Inte minst eftersom Artportalen nu är en mötesplats för ett stort antal användare med varierande intressen, med olika bakgrund och traditioner. Detta gör att vissa begrepp används och tolkas på lite varierande sätt beroende av vem man pratar med. Följande begrepp gäller i denna rapport.

---

³ (Naturhistoriska riksmuseet, 2011)

Tabell 1. Begrepp inom kvalitetssäkring.

Artdata (information)	Information (metadata) om till exempel en arts taxonomiska- och juridiska status. Kan även vara info om rödlistekategori och ifall arten ingår i något ÅGP ⁴ . Artdatabankens taxonomiska databas Dyntaxa är en central källa till taxonomisk information om Sveriges arter ⁵ .
Fynd	En uppgift om en förekomst av en växt eller ett djur i Artportalen. Ibland även kallat fynduppgift. Grundläggande info om ett fynd är uppgift om art, en lokalangivelse och en uppgift om när fyndet gjorts. Oftast framgår även vem som gjort fyndet eller som har registrerat det.
Observation	En iakttagelse av ett djur eller en växt som rapporterats som ett fynd till AP där inget insamlat belägg finns.
Fynddatainformation	Information (metadata) kopplad till ett fynd. Omfattar all info om ett fynd som till exempel art, fynddatum, lokalangivelse, ålder, kön, aktivitet, observatör, observationsomständigheter m.m.
Observatör	Den person som observerat (sett/hört/samlat in) ett inrapporterat fynd.
Rapportör	En person som registrerar (rapporterar in) ett fynd. Är ofta densamma som observatören, men kan vara någon annan som rapporterar in fyndet i Artportalen åt en observatör. Begreppet och definitionen är av betydelse eftersom det i Artportalen är rapportören som äger rätten till ett fynd. Det är endast rapportören som kan ändra i, eller ta bort ett fynd. Detta förutsatt att fyndet inte är kvalitetssäkrat. Ett kvalitetssäkrat fynd kan inte ändras utan att den som kvalitetssäkrat det lyfter bort bedömningen ⁶ .
Kvalitetssäkring	I denna rapport avses med detta begrepp sådan granskning av fynd som synliggörs med symboler/flaggor som kopplas till fyndet i Artportalen. Denna kvalitetssäkring utförs <u>efter</u> det att fynden rapporterats in till Artportalen. Kvalitetssäkrade fynd är idag låsta för ändring av rapportören ⁷ .
Validering	Uppgift som innebär att någon bekräftar (bestämmer/ kontrollbestämmer) en artbestämning. Detta sker vanligen <u>före</u> det att fyndet rapporteras in till Artportalen, men kan göras i efterhand. Validering bygger alltid på en granskning av ett fynds artbestämning av en artexpert utifrån tillgängliga belägg, foton eller inspelningar. Denna validering kan vara avgörande för att ett fynd kan kvalitetssäkras. Kvalitetssäkringen (ovan) kan ibland utföras av valideraren om denna även har sådan administrativ behörighet i Artportalen.
Leveranskontroll	En kontroll att inrapporterade fynd innehåller all den fynddatainformation som krävs inom de olika Miljöövervakningsprogram som Artdatabanken är datavärd för.
Determinatör (Det.)	En person som bestämmer ett fynd till art/ras (d.v.s utför validering). Är ofta inte densamma som observatören/insamlaren, men kan vara det. Utförs av en artexpert/auktoritet inom en specifik taxonomisk grupp. Om ett fynd bestämts av någon annan än observatören så kan (bör) detta markeras på fyndet i Artportalen. Detta är en information som kvalitetssäkrare bör ta hänsyn till.
Kontrollbestämning (Conf.)	En person som kontrollbestämmer (verifierar) ett fynd, där observatören själv gjort en primär artbestämning.
Raritetsrapport	En av observatören insänd beskrivning av en fågelobservation där en rapportkommitté begärt in en skriftlig beskrivning av ett fynd. En raritetsrapport ska innehålla en beskrivning av den observerade fågeln (utseende, läten och beteende), uteslutande av förväxlingsrisker, observationsomständigheter samt eventuell dokumentation (foton/inspelningar).
Regional rapportkommitté (Rrk)	En grupp artexperter inom ornitologin som på regional nivå kvalitetssäkrar fynd och granskar och bedömer rapporter av fågelobservationer i Svalan. Rrk-grupperna är arbetsgrupper inom de till SOF anslutna regionala fågelföreningarna i landet. Fyndbedömning och rapportgranskning sker direkt i Artportalen.
Raritetskommittén (Rk)	En nationell grupp av erfarna och kunniga ornitologer som utgör en arbetsgrupp inom SOF. Rk gör den slutliga bedömningen av inkomna rapporter av rariteter av nationell dignitet, eller av mycket svårtbestämda arter. Dessa rapporter granskas alltid först av respektive Rrk, som lämnar ett första omdöme till RK.

⁴ Åtgärdsprogram för hotade arter - Ett åtgärdsprogram för en hotad art är ett vägledande dokument, som fastställs av Naturvårdsverket. Dessa program syftar till rädda dessa arter och deras livsmiljöer.

⁵ <http://www.artdata.slu.se/dyntaxa/>

⁶ I Artportalen 2 kommer ägandet av fynd kunna flyttas över från rapportören till ett projekt eller t.ex.till den Länsstyrelse där den rapporterade tjänstepersonen är anställd.

⁷ I Artportalen 2 kommer inte kvalitetssäkrade fynd att låsas för ändring, istället kommer alla ändringar i ett fynd att loggas, så att man kan se vad som ändrats och av vem.

NATURVÅRDSVERKET OM KVALITETSSÄKRING OCH VALIDERING.

I ett antal dokument tar Naturvårdsverket upp betydelsen av kvalitetssäkring/validering. Den tydligaste formuleringen om vem som ska leda utvecklingen finns i uppdragsbeskrivningen till ArtDatabanken (ADb)⁸. Där skriver man i 3.1 om Artportalen att "ArtDatabanken ska förvalta och sköta driften av Artportalen. I detta ingår bland annat följande: kvalitetssäkring av data på lämplig nivå, som ArtDatabanken identifierar, ska finnas för viktiga organismgrupper." Och i uppdrag 3.2.10 "Nätverk för validering av obsdata i Artportalen" förtydligas vad som förväntas utföras: "ArtDatabanken ska ta fram ett dokument som beskriver hur ett nationellt nätverk för validering av obsdata ska ta form. Detta ska ske i en bred förankring med berörda parter. Ersättning för samordning av valideringsarbete planeras till 2012". En första rapport från detta arbete väntas från ArtDatabanken under december 2011. Förhoppningen är att föreliggande rapport ska kunna fungera som ett kunskaps- och prioriteringsunderlag i ArtDatabankens fortsatta arbete med frågan.

MILJÖÖVERVAKNING OCH DATAVÄRDSKAP

När det gäller datavärdskapet för artdata från miljöövervakningen som ArtDatabanken svarar för skriver Naturvårdsverket i ett nyhetsbrev från juni 2011.⁹

"Artdata från miljöövervakningen ska bli mer tillgängligt framöver. I och med att den nya Artportalen blir klar i höst kommer ArtDatabankens datavärdskap komma i drift fullt ut. Den nya Artportalen kommer att vara mer anpassad för miljöövervakningsdata och fler parametrar ska kunna registreras. Artdata är till exempel data som samlas inom ramen för nationell och regional miljöövervakning, ÅGP (Åtgärdsprogram för hotade arter), samt Uppföljning av skyddade områden."

När det gäller kvalitetssäkringen av dessa artdata (fynd) beskrivs den ur två aspekter. Dels är man tydlig med att "utföraren svarar för datakvaliteten, till exempel att arterna är rätt bestämda och att fynduppgifterna är korrekta". Dels talar man om att datavärden ska svara för en "leveranskontroll" av dessa data. Det samma beskrivs även i ett avdelningsprotokoll från 2007 "Naturvårdsverkets kvalitetssystem för samordnad miljöövervakning".¹⁰ Enligt Naturvårdsverkets definition handlar det om ett "professionellt ansvar" hos rapportören till Artportalen för kvaliteten hos fynd, helt i enlighet med den första nivån i Johan Nilssons figur. Detta följs av mer teknisk kontroll hos datavärden att inrapporterade data innehåller all den information som förväntas (till exempel rätt dataformat, fullständighet och giltiga värden).

Idag finns inget sätt för rapportörer att markera på ett inrapporterat fynd så att det framgår för andra användare av att fynden kvalitetsgranskats och godkänts före inrapportering. Inom miljöövervakningen förutsätts att rapportören kvalitetssäkrat fynddata före publicering. Detta kan utföras innan själva inrapporteringen, men nytt i Artportalen-2 är att ett "granskningsläge" införs, där data kan studeras i tabeller och kartor före det att rapportören "publicerar" fynden utåt. För andra användare och kvalitetsgranskare inom den "Expertvalidering" (tredje nivån i figur 1) som utförs i efterhand skulle man kunna tänka sig en funktion i kommande version av Artportalen där det på ett tydligt vis gick att tydligt signalera

⁸ (Naturvårdsverket, 2011)

⁹ (Naturvårdsverket, 2011)

¹⁰ (Naturvårdsverket, 2007)

detta godkännande, till exempel genom en markering och/eller kommentar i ett utvecklat ”Determinatörsfält”. Om det görs möjligt, så återstår det för länsstyrelserna och rapportörer av miljöövervakningsdata att utnyttja denna möjlighet. Vill man formalisera det så kan man införa det som en del av ArtDatabankens leveranskontroll att fältet ”Determinatör” är ifyllt. En sådan rutin skulle inte innebära något större merjobb för vare sig rapportörer eller ArtDatabanken.

Datavärdskapet för ArtDatabanken omfattar fynddata från sex programområden inom miljöövervakningen, Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) och tre organismgrupper från Basinventeringen. Dessa listas i en redigerad tabell (bilaga 1) och finns att läsa i sin helhet på ArtDatabankens hemsida.¹¹

Nya funktioner i Artportalen

I samband med den pågående utvecklingen av den nya Artportalen planeras ett antal viktiga nya funktioner som ger bättre förutsättningar för att rapportera och lagra fynddata från till exempel miljöövervakningen i Artportalen. Genom dessa nya funktioner blir det möjligt att göra en mer fullständig och kvalitetsmässigt bättre rapportering.

En av de viktigaste och mest önskade nya funktionerna är att det kommer att bli möjligt att inom enskilda projekt att rapportera fynd på fyndplatser som utgörs av linjer (transekter) eller ytor (polygoner). En annan är att det inom varje enskilt miljöövervakningsprojekt kommer gå att lägga till egendefinierade projektspecifika parametrar. Det innebär att man kommer att kunna lägga till ett eller flera fält/parametrar som saknar motsvarighet bland de standardparametrar som gäller för övrig rapportering till Artportalen. Parametrarna kan antingen vara i form av en fördefinierad lista med fasta alternativ, ett värdefält där ett värde och enhet kan anges eller som ett fritextfält.

Figur 2. Funktion i Artportalen för att definiera projekteegna parametrar

I nuvarande rapportsystem för Fåglar saknas information om fyndplatsers (lokalers) noggrannhet. Det har på grund av detta inte gått att få en uppfattning om hur ”stor” en fågel-lokal är, som en cirkelarea utifrån en tänkt radie från lokalens mittkoordinater. I den nya Artportalen kommer denna brist att rättas till som en direkt följd av att man slår samman alla organismgrupper i ett och samma system.

Sammanläggningen innebär även att man för alla organismgrupper får tillgång till kvalitetsgranskningsfunktioner, med möjlighet att registrera fynd-/statuslistor, möjlighet att skapa granskningsfilter och möjlighet att utföra kvalitetsgranskning.

¹¹ (SLU ArtDatabanken, 2011)

Som nämnts tidigare införs ett nytt så kallat ”granskningsläge” vid rapportering till Artportalen. Det innebär att alla data som registreras först placeras i ett läge där de endast kan ses av rapportören, där denne har möjlighet att kontrollera och granska de hur de registrerade fynden ser ut i tabeller, kartor och i kalender innan fynden godkänns av rapportören för ”publicering”.

Dessa nya funktioner i Artportalen kommer även att kunna komma till användning för länsstyrelsernas fortsatta inrapportering av data som samlas in och registreras inom arbetet med Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP). Stora mängder fynddata från ÅGP-arbetet har redan rapporterats in i Artportalen, men med ovanstående nya funktioner skapas bättre förutsättningar att göra denna inrapportering mer anpassad till specifika önskemål inom de olika ÅGP.

En annan bra nyhet i kommande Artportal är att det införs en historik-logg, där de förändringar och kompletteringar som görs i fynd och fyndplatser kommer att lagras så att de går att följa i efterhand.

PROJEKT I NYA ARTPORTALEN

I den nya Artportalen kommer det som idag heter ”syfte” att byta namn till ”projekt”. Ett projekt kommer att kunna ingå inom en övergripande ”Projektkategori”. Miljöövervakningen (med detta avses Nationell miljöövervakning), Regional miljöövervakning och Åtgärdsprogram för hotade arter är exempel på projektkategorier till vilka man kommer att kunna koppla projekt. När det gäller miljöövervakning föreslår ArtDatabanken att det är det är projektledaren för respektive program inom miljöövervakningen som blir projektadministratör av projekten¹² och inom ÅGP är det den nationella koordinatören som är administratör¹³. Det är administratören som kan skapa nya projektparametrar och som fördelar användandet av projektet till andra registrerade användare i Artportalen.

ÄGANDE AV DATA

Hittills har inrapporterade fynd i Artportalen ägts av den person eller det användarkonto som rapporterat in fynden, oavsett om denne/denna varit observatör. Det är endast den som äger fynd som har rätt att ändra i eller att ta bort ett fynd. Möjligheten att ändra ett fynd begränsas dock när ett fynd har kvalitetssäkrats och fått en slutlig bedömning som godkänts, eller underkänts av till exempel regional rapportkommitté eller av validerare inom Småkrypsportalen. Avsikten med denna begränsning är att kvalitetsgranskade/färdigbehandlade fynd kan bli publicerade som officiella fynd i diverse årsrapporter och tidskrifter och ifall ägaren av ett sådant fynd önskar göra en ändring måste denne höra av sig till den som kvalitetssäkrat (bedömt) och publicerat fyndet, så att dessa ändringar också vid behov kan publiceras på nytt, som ändrade.

I nya Artportalen kommer ägandeskap att kunna flyttas från rapportören. Vid rapportering av fynd till ett projekt kan ägandeskapet enligt överenskommelse överföras till projektet och administreras av projektadministratören. Fynd som kvalitetsgranskats och bedömts i efterhand för publicering kommer även fortsättningsvis att vara låsta för ändring, så att publicerade data inte ska kunna ändras utan kvalitetssäkrarens kännedom

¹² (ArtDatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet och Naturvårdsverket, 2011)

¹³ (ArtDatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet, 2011)

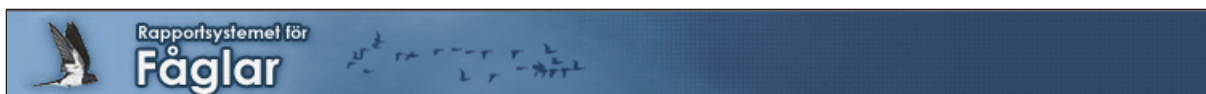

Kvalitetssäkring i praktiken

I denna del av rapporten beskrivs hur nuvarande kvalitetssäkring fungerar i Artportalen idag. Hur ser det ut idag? Vad granskas, på vilket sätt och vilka olika aktörer och nivåer av kvalitetssäkring finns? Hur ser man om en fynduppgift är granskad?

Kvalitetssäkring utförs idag i rapportsystemet för fåglar och av vissa artgrupper i rapportsystemet för småkryp. Det sker ingen kvalitetssäkring som leder till att granskade fynd tydligt markeras (flaggas) med en bedömningssymbol i något av de övriga rapportsystemen.

Kvalitetsgranskningen av fågelrapporter i rapportsystemet för fåglar (Svalan)

Den kvalitetssäkring av fågelobservationer som finns i Artportalen bygger på en lång tradition och ett arbetssätt att inom den svenska ornitologin att samla in observationer och publicera dessa i olika tidskrifter. Själva strukturen och organisationen av arbetet som det ser ut idag började växa fram under 1960-talet. Då bildades ett antal lokala rapportkommittéer (Lrk) runt om i landet. Dessa Lrk samlade då in fågelobservationer från sina regionala fågelföreningars verksamhetsområden. Observationerna sammanställdes och publicerades sedan i regionala fågeltidskrifter och i den nationella tidskriften Vår Fågelvärld (VF). Då var det alltså fråga om en förhandsgranskning av fynd innan publicering i tidskriften. Få utomstående kände till observationerna innan de publicerades. Från tidigt 1970-tal fanns det Lrk-grupper över i stort sett hela landet. 1972 bildade SOF den nationella Raritetskommittén, en expertkommitté som utsågs att granska rapporter av sällsynta och svårbestämda arter enligt en definierad artlista.¹⁴

”Arter som skall bedömas av raritetskommittén

1. Nya arter (raser) för landet.
2. Arter (raser) av vilka färre än 10 fynd föreligger enligt 6:e uppl. Av SOF:s förteckning över Sveriges fåglar.
3. Nedan¹⁵ uppräknade arter av vilka 10 eller flera fynd föreligger enligt SOF:s Förteckning.
4. Övriga observerade arter som av VF-redaktionen eller lokal rapportkommitté bedöms böra hänskjutas till raritetskommittén för yttrande. (Exempelvis lavskrika i Skåne eller tofslärka i Norrbotten)”

Som framgår av citatet var urvalet av arter som skulle granskas av Rk inriktat mot sällsynta eller mycket sällsynta arter. Detta är fortfarande Rk:s primära uppgift. De lokala-/regionala rapportkommittéerna hanterar vanligare arter, men tyngdpunkten även i deras arbete låg på ovanligare fynd och ovanligare observationer.

Den kvalitetssäkring som finns idag i Artportalen bygger i stort på de tankegångar och rutiner som gällt sedan tidigt 1970-tal. Den största förändringen som skett i rapportkommitté-

¹⁴ (Rudbeck, 1972)

¹⁵ För komplett lista se Rudbeck, 1972. Sid. 82.

ernas arbetssätt sedan dess kom med utvecklandet av den första delen av Artportalen ”Rapportsystemet för fåglar” (Svalan). Alla fågelskådare gavs genom Svalan möjlighet att rapportera och sprida sina observationer via Internet i ett och samma rapportsystem på samma sätt över hela landet utan föregående granskning. Före Svalans tillkomst under slutet av 1990-talet fanns ett antal regionala webbaserade verktyg för att publicera sina obsar, men Svalan var det första nationella rapportssystem där fynden även kopplades till koordinatsatta fyndplatser (lokaler) och rapportsystemet inkluderade även verktyg för kvalitetssäkring.

Genom att fågelskådarnas observationer via Artportalen kunde ses av alla andra intresserade så snart de rapporterats in i systemet, blev rapportkommittéerna mer eller mindre tvungna att gå över till att kvalitetssäkra fynden i efterhand. SOF var under de första åren aktiva med att tillsammans med teamet bakom Artportalen att utbilda rapportkommittéerna i Svalananvändning bland annat om kvalitetssäkring. Redan i januari 2002 formulerar sig ”Svalans styrgrupp” inom SOF på följande sätt:

”En snabb rapportering, och en kontinuerlig möjlighet att analysera och bearbeta rapporter genererar en snabbare genomgång och slutrapportering av rapporter. SOF anser därmed att Svalan är ett oöverträffat verktyg för de regionala rapportkommittéerna (rrk) och den nationella rapportkommittén (rk) - att gå igenom material. Ett nära samarbete mellan SOF, rrk och rk torde därför gagna en snabbare och enklare rapportering, en snabbare och enklare bearbetning och kvalitetssäkring av rapporter och därmed en bättre och snabbare tillgänglighet av data till gagn för både ornitologisk grundforskning, naturvårdsarbete och den rekreation som ornitologin utgör.”¹⁶

Under de följande åren utvecklades funktionaliteten av kvalitetsgranskningsverktygen ytterligare och möjligheten att skriva in artkommentarerna till de regionala årsrapporterna direkt i systemet tillkom. En annan viktig funktion var att användarna fick möjlighet att direkt i Svalan kunde fylla i digitala blanketter och sända in dessa till berörd Rrk, blanketter som man tidigare postat till Rrk. Och den följande kvalitetsgranskningen av raritetsrapporterna sköttes också i systemet. Sedan 2002 är Svalan SOF:s officiella databas för fågelfynd¹⁷.

Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) är den enda riksorganisation som uttalat står som huvudman för kvalitetsgranskningen av fågelfynd i rapportsystemet för fåglar (Svalan). Den primära kvalitetsgranskningen av den stora mängden fynd görs av Regionala rapportkommittéer (Rrk). Rapportkommittéerna är arbetsgrupper inom de till SOF anslutna regionala fågelföreningarna.

Användarna av Svalan kan läsa följande information om kvalitetssäkring i välkomsttexten på startsidan:

”En rapporterad observation i rapportsystemet är också en rapport till Sveriges Ornitologiska förening (SOF) som svarar för kvalitetssäkring och administration av observationerna genom de regionala rapportkommittéerna (rrk) och Raritetskommittén (Rk). En observation kan bli underkänd av rrk eller Rk. Den kommer då inte att tas bort men kommer heller inte att automatiskt vara synlig.”

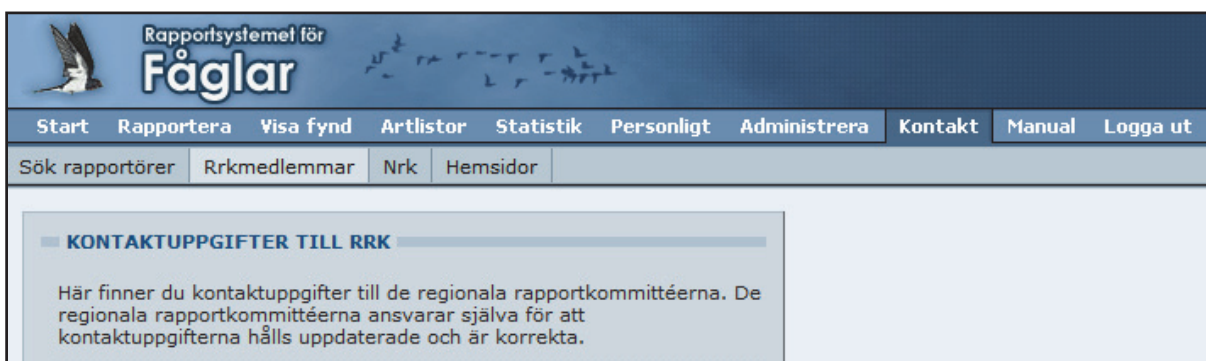
---

¹⁶ (SOF, 2002)

¹⁷ (SOF, 2003)

Kvalitetsgranskningen av fågelfynd eller observationer (obsar) som de flesta ornitologer vanligen säger utförs som sagt i ett första steg av de **Regionala rapportkommittéerna** (Rrk). Dessa Rrk verkar inom sina respektive rapportområden. Rapportområdena är de regioner inom vilka de Regionala rapportkommittéerna har administrativ behörighet i Svalan. Antalet rapportområden i Svalan idag ca 30 stycken, i norra Sverige ansvarar ett fåtal Rrk-personer för kvalitetsgranskningen av fynd från flera rapportområden. Antalet rapportområden har varierat något under 2000-talet och vissa förändringar av gränser har genomförts. Ett rapportområdes utbredning sammanfaller i de flesta fall med de regionala fågelföreningarnas verksamhetsområden, vilket ofta men inte alltid är detsamma som antingen ett län eller landskap. Vissa undantag från denna princip finns, speciellt i norr där antalet aktiva organiserade fågelskådare är färre. Som en följd av att områdena har en bakgrund i fågelföreningarnas regionala verksamhet finns det flera exempel där gränserna för rapportområdena inte med någon objektiv förutsägbarhet sammanfaller med ett enskilt län eller landskap. Till exempel är gränsen för Södermanlands rapportområde i öster densamma som länsgränsen mot Stockholms län, medan den i NV och SV följer landskapsgränsen mot Västmanland respektive Östergötland. Ett annat exempel på att regionala föreningsverksamhet lett till en lite annorlunda rapportområdesavgränsning utan hänsyn till län eller landskap är Göteborgs rapportområde, som omfattar kommunerna Göteborg, Öckerö, Partille, Härryda och Mölndal (förutom Lindome socken som tillhör Halland). Tack vare Artportalen har det dock blivit mycket enklare att hantera denna situation eftersom rapportområdesgränserna finns i systemet och ett fynds positionsangivelse styr vilken Rrk som har den administrativa rätten att kvalitetsgranska det. Information om vilket rapportområde en fyndplats tillhör, vanligen kallad (fågel-)lokal i ornitologiska sammanhang, framgår av informationen om fyndplatsen/lokalen i Svalan.

En förteckning över rapportkommittéer och deras medlemmar kan man se från Svalans startside (<http://www.artportalen.se/birds/default.asp>) via menyvalet ”Kontakt”.

Figur 3. Kontaktuppgifter till Rrk på Svalan.

Rapportkommittéerna är i de flesta fall en av regionföreningens arbetsgrupper. De utför ett i stort sett helt ideellt arbete. Medlemmarna är ofta kunniga och erfarna fältornitologer från respektive region med intresse för artbestämning. Formellt kan det vara så att medlemmarna tillsätts av regionföreningens styrelse vid styrelse-/årsmöte, men i realiteten ligger ofta ett mer informellt urval från kommittén i sig bakom detta. Arbetsfördelningen inom Rrk är ofta fördelat så att medlemmarna har olika ansvarsområden. De flesta brukar vara med och granska skriftliga rapporter, medan ansvaret att kvalitetssäkra och sammanställa fynd för

årsrapporter är fördelat på delar av artlistan. I några Rrk finns det medlemmar med ansvar för inventeringar eller för att administrera regionens lokaler (fyndplatser) i Svalan.

Raritetskommittén (Rk) är en nationell arbetsgrupp som är direkt knuten till SOF och de granskar och kvalitetssäkrar fynd av nationellt sällsynta och/eller svårbestämda taxa. Alla fynd som Rk granskar har först bedömts eller kommenterats av aktuell Rrk. Rk har även det huvudsakliga ansvaret för kategorisering av den svenska fågelfaunan enligt Association of European Rarities Committés (AERC) indelning¹⁸. Dessutom ansvarar de för den nationella listan över vilka fågelarter och raser som anträffats i Sverige. En annan arbetsgrupp inom SOF som har betydelse i sammanhanget är den Nationella rapportkommittén (Nrk). Nrk ska med ett nationellt perspektiv sammanställa och utvärdera betydelsefulla uppgifter från landets Rrk. De ger direktiv till Rrk om vilka arter/raser och fenologiska uppgifter som man önskar att Rrk ska kvalitetsgranska, så att fynden ska kunna publiceras den nationella fågelrapporten ”Fågelåret ÅÅÅÅ”. Nrk utför ingen egen kvalitetsgranskning av enskilda fynd, men kan i sitt arbete med Fågelåret svara för sammanvägda bedömningar av fynd av fåglar som rört sig över flera rapportområdesgränser. De ansvarar även för bedömningar av enskilda fåglars spontanitet och klassning av fynden enligt AERC:s kategorisystem.

KVALITETSGRANSKNING FÖR PUBLICERING

Publiceringen av granskade fågelfynd sker dels i regionala tidskrifter och årsrapporter, samt som nämnt på nationell nivå i ”Fågelåret”. I ”Fågelåret” publiceras fynden inte från rapportområdena, utan enligt en mer traditionell modell på landskapsnivå, vilket inte minst underlättar jämförelser över tid.

Det faktum att fågelfynden granskas och kvalitetssäkras av Rrk och Rk med det primära syftet att fynden ska kunna publiceras i tidskrifter och årsrapporter är mycket viktigt att vara medveten om för andra användare av sådana uppgifter. Kvalitetsgranskning med publicering som syfte gör att även fynd som rapporterats på övergripande allmänna lokaler som omfattar ett större område kan bedömas vara godkända för publicering, eftersom lokalamnet ofta är tillräckligt bra för publicering i löptext, även om koordinatangivelsen inte är speciellt exakt.

HUR OMFATTANDE ÄR GRANSKNINGEN?

Arbetsbelastningen för de olika Rrk varierar mycket över landet. I första hand beror arbetsbelastningen på antalet inrapporterade fynd. Från rapportområdena i Stockholm och Skåne kommer det idag in 250 000 – 300 000 fynd per år och från Uppland och Västergötland över 200 000 fynd. Antalet inrapporterade fynd är dock inte direkt kopplat till hur många fynd man väljer att granska. En granskning av kvalitetsgranskningsstatistiken under åren 2001 – 2009 (Bilaga 2.) visar att det är Uppland, Västmanland, Västergötland och Stockholm som granskat flest fynd under denna tid, alla har granskat mer än 50 000 fynd totalt vardera. Tittar man däremot på vilka rapportområden som granskat störst andel av de fynd som rapporterats så är det Jämtland, Västmanland, Dalsland och Härjedalen som ligger i topp, med drygt 20 % granskade fynd. Av dessa är Jämtland, Dalsland och Härjedalen de rapportområden från vilka det rapporterats minst antal fynd totalt under dessa år. De rapportområden som granskat minsta andelen av inkomna fynd är Kronoberg, Värmland, Närke och Göteborg, där mindre än 2 % av fynden granskats. I medeltal har ca 7,9 % av

¹⁸ (SOF, 2010)

fynden från 2001 -2009 granskats. En annan faktor som påverkar granskningsarbetet är antalet olika rapportörer. Från Stockholm, Skåne och Öland sker rapporteringen av mellan 1500 – 2000 rapportörer per år. Medan det från Dalsland, Medelpad, Östergötland och Medelpad är färre än 300 olika rapportörer varje år. Antalet rapportörer påverkar arbetet på så vis att med många gästande rapportörer som inte bor i området så blir det en större andel av fynden som tenderar att rapporteras med lite mindre intresse för god kvalitet när det gäller val av fyndplats och mer intresse för att få med arten på ”reslistan”.

KVALITETSGRANSKNINGEN AV FÅGELFYND, VAD ÄR GRANSKAT?

I denna del av rapporten beskrivs på vilket sätt det framgår om ett fynd i rapportsystemet för fåglar är kvalitetssäkrat. Och vad man som användare bör vara uppmärksam på ”trots” att ett fynd är godkänt, speciellt om man inom Länsstyrelsen har för avsikt att använda fyndet i naturvårdssammanhang.

Att ett fynd är kvalitetssäkrat framgår tydligast när man gör en sökning i systemet och väljer att visa sökresultatet i presentationsformaten ”Observationstabell” eller ”Observationslista” (Fyndtabell eller Fyndlista i kommande Artportal).

Oavsett vilken av dem man väljer så kommer alla granskade och validerade (dömda/bedömda) fynd att visas med en symbol längst till vänster på fyndraden som visar fyndets kvalitetsbedömning. Om man för pekaren över symbolen framgår bedömningen i klartext.

	Sädgås	156 ex	str N	Grimsberg, Sm
	Havsörn	1 ad	förbifl.	Svanaholms ängar, Sm
	Havsörn	2 2K+	str	Markestad, Sm
	Godkänd av Rrk, skall publiceras	ex	str N	Hyllingenområdet, Sm
	Saugas	270 ex	str	Markestad, Sm
	Sädgås	103 ex	str N	Tranebo, Dumme mosse, Sm
	Sädgås	107 ex	str N	Norra Jularp, Hyllingenområdet, Sm

Figur 4. Fyndtabell med symboler som visar att fynden är kvalitetssäkrade.

KVALITETSSYMBOLER OCH ANDRA SYMBOLER I SVALAN.

Det finns ett flertal symboler för de olika bedömningar som administratörerna kan sätta på ett fynd och de listas i följande tabell. I tabellen visas även andra symboler i systemet som antingen visar att fyndet har administrerats på något vis, till exempel kan flera rapporter av vad som bedöms vara samma art på samma lokal vid ett tillfälle slås samman till ett överordnat fynd, eller symboler som visar på vilket sätt fyndet rapporterats in till Svalan. Hur motsvarande symboler kommer att se ut i Artportalen 2 är ännu inte klart. För en smidig övergång till den nya portalen bör man kanske inte ändra för mycket i detta från första början. Det är nog bra om de som ska utföra kvalitetsgranskningen känner igen sig i kvalitets-säkringsdelen, eftersom det är mycket annat som är nytt.

Tabell 2. Symboler i rapportsystemet för fåglar.

Bedömning (symbol)	Status (rubrik)	Förklaring
Symboler som visar att fyndet kvalitetssäkrats		
	Godkänd av Rrk, skall publiceras	Godkänt fynd, som enligt Rrk och/eller Nrk <u>ska</u> publiceras i den nationella årsrapporten "Fågelåret"
	Kan publiceras nationellt enligt Rrk	Godkänt fynd, som enligt Rrk <u>kan</u> publiceras i den nationella årsrapporten "Fågelåret".
	Godkänd av Rk	Fyndet rapporterat och beskrivet på rapportblankett, som granskats och godkänts av Rk.
	Godkänd av Rrk	Fyndet rapporterat och beskrivet på rapportblankett, som granskats och godkänts av Rrk.
	Publiceras i Fågelåret	Godkänt fynd, som enligt Rrk <u>ska</u> publiceras i den nationella årsrapporten "Fågelåret".
	Godkänd för kategori D	Godkänd, men ej säkert spontan - troligen rymling.
	Godkänd för kategori E	Godkänd, ej spontan.
	Kontrollerad av Rrk	Fyndet granskat, men utan slutlig bedömning.
	Rrk-art, skall dokumenteras	Rrk önskar beskrivning på raritetsblankett för att kunna behandla fyndet.
	Rk-art, skall dokumenteras	Rk önskar beskrivning på raritetsblankett för att kunna behandla fyndet.
	Rrk-art, beskrivning har inkommit till Rrk	Skriftlig beskrivning på raritetsblankett har skickats in till Rrk.
	Rk-art, beskrivning har inkommit till Rk	Skriftlig beskrivning på raritetsblankett har skickats in till Rk.
	Rrk-art, under behandling av Rrk	Skriftlig beskrivning på raritetsblankett har skickats in till Rrk.
	Rk-art, under behandling av Rk	Skriftlig beskrivning på raritetsblankett har skickats in till Rk.
	Bordlagd av Rrk	Fynd som inte kräver skriftlig beskrivning under granskning av Rrk
	Ofullständig rapportering	Möjlighet att begära mer information om ett fynd som inte kräver beskrivning på blankett.
	Ofullständig rapportering, kompletterad	Ett fynd som varit bedömt som Ofullständigt har blivit ändrat.
	Underkänd av Rrk	Domen Underkänd bör ses som att den insända skriftliga raritetsrapporten inte kan godkännas för publicering. Det kan vara så att Rrk bedömer att rapporten beskriver en annan art än den rapporterade. I många fall är det dock så att Rrk kan tänka sig att observatören har gjort en riktig artbestämning i fält, men däremot inte lyckats beskriva den så väl att andra alternativ inte kan uteslutas.
	Underkänd av Rk	Se ovan, med bedömning från Rk.
	Skall rapporteras till Rrk enligt rapportören	Denna bedömning visas när rapportören själv vid rapportering markerat i en kryssruta att denne anser att Rrk bör uppmärksamma fyndet. Ett problem med denna "dom" är att rapportkommittéerna som söker efter obehandlade fynd utifrån sina rapportmallar missar dessa fynd, eftersom de av systemet tolkas som behandlade.

Symboler som visar att fyndet administrerats på något vis		
	Totalsumma	Två eller flera fynd har slagits samman av administratör vilket skapar ett överordnat fynd där antalsangivelsen är en totalsumma av antalsuppgifter i alla ingående fynd.
	Maxsumma	Två eller flera fynd har slagits samman av administratör vilket skapar ett överordnat fynd där antalsangivelsen som visas är den högsta antalsuppgifter från alla ingående fynd.
	Flera lokaler	Två eller flera observationer från olika lokaler, av vad som bedöms vara samma fynd (en eller flera individer) har slagits samman av administratör vilket skapar ett överordnat fynd där samtliga lokaler som det rapporterats från visas.
	Fynd bestående av flera obsar	Två eller flera observationer från samma lokal, av vad som bedöms vara samma fynd (en eller flera individer) har slagits samman av administratör vilket skapar ett överordnat fynd.
	Flock	Två eller flera observationer av samma art på samma lokal vid samma tidpunkt, bestående av individer med olika åldrar eller kön. Skapar ett överordnat fynd som visar "flocken" på en fyndrad i systemet.
	Häckningsfynd	Två eller flera observationer av samma art på samma lokal vid samma tidpunkt, bestående av individer med olika åldrar där några fynd avser årsungar. Skapar ett överordnat fynd som visar häckningen på en fyndrad i systemet.
Symboler som visar hur fyndet rapporterats in i rapportsystemet		
	Inmatad med web-formuläret	Fyndet inrapporterat online direkt i rapportsystemet.
	Rapporterad med exceltvätt	Fyndet inrapporterad från excelark
	Från Rixlarm	Fyndet ursprungligen ett s.k. "larm" från Club300s BMS.

RAPPORTMALLAR

Det viktigaste verktyget för kvalitetssäkringen av fågelfynd i Artportalen är den så kallade rapportmallen. Rapportmallen är en systematisk lista över alla i Sverige anträffade fågelarter och raser. Till respektive taxa är det knutet en regel för när eller under vilka förutsättningar som kvalitetssäkring krävs för att fyndet ska kunna publiceras regionalt eller nationellt. Dessa rapportmallar publicerades före Artportalen i fågeltidskrifterna som en checklista över vilka fågelobservationer som respektive Rrk önskade få in rapporter om. Fågelskådarna gick då mot slutet av varje år igenom sina anteckningar och obsböcker och plockade ut de observationer som föll inom mallen. Med Artportalen kom en möjlighet att automatisera uttaget av sådana fynd genom att lägga in dessa rapportmallar i rapportsystemet och där använda dem som filter. Tack vare detta behöver inte längre rapportörerna försöka hålla koll på vilka obsar som respektive Rrk är intresserad av, utan det är upp till Rrk att sköta rapportmallen och med hjälp av den ta fram de fynd man är intresserad av. Rapportmallarna med fyndstatus finner man enklast på sidan "Dagens fågel" (<http://www.artportalen.se/birds/dagens.asp>) under menyrubriken "Övrigt – Rrk:s fyndstatus / Rapportguider", eller direkt via denna länk: <http://www.artportalen.se/birds/fyndstatus.asp>

Fyndstatus och rapportmall för Södermanlands rapportområde

För att underlätta läsningen av artlistan presenteras raser, hybrider och obestämda med indrag. Du kan klicka på rubriken över varje kolumn i tabellen för att sortera urvalet. Välj fyndstatus för att begränsa artlistan med hjälp av nedanstående formulär.

Rapportområde
Södermanland

Arturval
 Visa inte hybrider och obestämda

Fyndstatus
 Osponatan Sparsam 11-100 fynd
 Mkt allmän Sällsynt 1-10 fynd
 Allmän Oregelbunden Ej observerad
 Markera alla

Teckenförklaring
Följande observationer skall rapporteras till Regionala rapportkommittén (Rrk)

R	Artnamn	Fynd	Status	Uppdaterad	Kriterier	Period
	Knölsvan	-	Allmän	2001-02-23	>199	
	Svart svan	8	Osponatan	2009-03-23	Samtliga	
	Mindre sångsvan	-	Sällsynt	2001-02-23	Samtliga	
	Amerikansk tundrasvan	-	Ej observerad	2005-03-03	RK-art	
	Mindre sångsvan, rasen bewickii	-	Ej observerad	2006-10-11	RK-art	
	Sångsvan	-	Allmän	2001-02-23	H, >99	
NT	Sädgås	-	Allmän	2001-02-23	Ht, >499	
	Sädgås, rasen fabalis	-	Allmän	2005-10-07	Ht, >499	
	Tundrasädgås	66	11-100 fynd	2011-10-14	Samtliga	
	Spetsbergsgås	-	Sällsynt	2001-02-23	Samtliga	
	Bläsgås	-	Sparsam	2001-02-23	Ht, >9 rastande	
	Bläsgås, rasen flavirostris	-	Ej observerad	2005-03-04	RK-art	
	Bläsgås, rasen albifrons	-	Sparsam	2005-10-07	Samtliga	
CR	Fjällgås	-	Sällsynt	2001-02-23	Samtliga	
	Grågås	-	Allmän	2001-02-23	>999	
	Grågås, rasen anser	-	Allmän	2005-10-07	>999	
	Grågås, rasen rubrirostris	-	Ej observerad	2005-03-04	RK-art	
	Svangås	1	Osponatan	2006-11-16	RRK beskr./omst.	
	Strippgås	30	Osponatan	2011-10-06	Samtliga	
	Snögås	38	11-100 fynd	2011-10-20	Samtliga	
	Snögås, vit fas	-	Ej observerad	2010-09-20	Samtliga	
	Snögås, blå fas	-	Osponatan	2005-03-04	Samtliga	
	Dvärgsnögås	1	Osponatan	2006-12-11	RK-art	
	Kejsargås	-	Ej observerad	2001-02-25	RK-art	
	Prutgås	-	Sparsam	2001-02-23	Samtliga	
	Prutgås, rasen bernicla	-	Sparsam	2007-03-23	Samtliga	
	Ljusbukig prutgås	1	1-10 fynd	2010-11-30	RRK beskr./omst.	
	Svartbukig prutgås	-	Ej observerad	2005-03-04	RRK beskr./omst.	

Figur 5. Rapportmall för Södermanlands rapportområde.

Rapportmallarna skapas och administreras till största delen av de regionala rapportkommittéerna. Huvudsyftet är att Rrk med rapportmallen ska kunna sortera ut de fynd som bedöms vara av regionalt intresse. Till detta kommer några arter/raser som Nrk önskar publicera i den nationella fågelrapporten, de är i mallen listade som Rrk-arter och måste kvalitetssäkras av Rrk för att de ska kunna publiceras.

Slutligen finns ett fåtal arter i rapportmallarna som är så kallade Rk-arter, det vill säga sådana mycket sällsynta och/eller svårbestämda taxa som ska slutgranskas av Rk. För att ett fynd av en Rk-art ska kunna behandlas och kvalitetssäkras krävs att fyndet beskrivs på skriftlig blankett som finns att fylla i direkt i rapportsystemet. En rapportör som rapporterar ett fynd som ska beskrivas skriftligt får en begäran om att fylla i en "raritetsrapport". När rapportören är inloggad kan denne se vilka fynd denne har rapporterat in som kräver skriftlig beskrivning.

ODOKUMENTADE RK- & RRK-ARTER

På följande fynd är du rapportör eller medobservatör och SOF:s Raritetskommitté respektive Regionala rapportkommitté önskar att få in en beskrivning på fynden för att kunna kvalitetssäkra och publicera dem. Klicka på artnamnet för att skriva en blankett där du också kan ladda upp bilder, ljud eller annan dokumentation.

När blanketten är ifylld och insänd till RK/Rrk så försvinner observationen från din "skuld-lista".

Skuldlistan är tillfälligt avstängd för visning. Vill du ändå se listan så kan du [klicka här >>](#)

Figur 6. Skuldlistan.

Dessa finner man under rubriken ”Odokumenterade Rk- & Rrk-arter”, även kallad ”Skuldlistan”. Det är inget krav att fylla i en raritetsblankett, men det är en förutsättning för att fyndet ska kunna kvalitetssäkras och förhoppningsvis godkännas och publiceras. Systemet med raritetsblanketter var väl etablerat långt före Artportalen, men tack vare att denna hantering kunde flyttas in i systemet underlättades administrationen betydligt.

RAPPORTBLANKETTEN

Rapportblanketten består av ett antal rubriksatta fält som ska hjälpa rapportören att så utförligt som möjligt beskriva sin observation. All grundläggande information om art, lokal, datum, ålder och kön hämtas direkt till blanketten från fyndet som registrerats i Artportalen. Därefter följer den del av rapporten där rapportören efter bästa förmåga får beskriva sin observation. Dels själva händelseförloppet, men framför allt hur fågeln såg ut, hur stor den var och hur storleken bedömts, om den sällskapade med andra fågel, rörelse och flykt-sätt, hur den lät (om den hördes), om det finns förväxlingsrisker och hur de i så fall kunnat uteslutas och framförallt en utförlig beskrivning av fågelns utseende. Till sist finns en möjlighet att bifoga filer till rapporten. Förutom bilder går det att bifoga både video- och ljudfiler.

Det är i första hand den information som ges i rapporten som rapportgranskarna har att bedöma. Om inte bilder eller inspelningar finns som komplement kan rapportgranskningen vara en rätt så besvärlig uppgift. Dels på grund av varierande förmåga hos rapportskrivarna att i text beskriva en fågelobservation, dels på grund av att själva observationstiden kanske varit mycket kort eller skett under besvärliga observationsomständigheter. Ett problem för rapportgranskaren är att observatören inte sällan är allt för kortfattad i sin beskrivning eller missar att övertygande redovisa uteslutandet av förväxlingsrisker. En kort bristfällig beskrivning kan även vara resultat av att rapportören är mycket kunnig och anser att arten är lättbestämd, så pass lättbestämd att beskrivningskravet anses vara onödigt. Ibland i kombination med att enskilda rapportörer inte uppskattar granskningen som företeelse överhuvudtaget.

Det finns inga skriftliga rekommendationer eller mallar från SOF för hur Rrk ska utföra uppgiften att granska fynd eller skriftliga raritetsrapporter. Därför finns idag viss variation över landet kring hur de olika Rrk jobbar. Det finns därför skillnader i hur långt man går i sin kvalitetsgranskning, d.v.s. hur mycket mer utöver de fynd som Nrk önskar in som man kvalitetssäkrar och hur stor hänsyn som tas vem som rapporterat. Under tiden som Artportalen funnits så har SOF anordnat tre nationella rapportkommittéträffar där bland annat frågor om rapportbedömning, kvalitetssäkring och arbetssätt har diskuterats. Vid det sista av dessa möten i Uppsala våren 2009 föreslogs att en organisationsbeskrivning för den Svenska fågelrapporthanteringen skulle tas fram, men denna har ännu inte gått ut på remiss i december 2011. En annan fråga som diskuterades vid detta möte var ifall man skulle öka intresset för och kvalitetssäkringen av fynd av rödlistade arter.

GRANSKNING AV RARITETSRAPPORTER.

Ifyllda och insända raritetsrapporter kommer först till den regionala rapportkommittén. Varje enskild medlem Rrk som har som uppgift att granska raritetsrapporter kan läsa, granska och sätta sin bedömning på rapporten självständigt och oberoende av övriga rapportgranskare i Rrk. Rapportgranskaren kan välja mellan sex alternativa bedömningar för en rapport:

- (A) Godkänd utan anmärkning
- (B) Mager rapport
- (C) Underkänd
- (D) Rapporten skall diskuteras
- (E) Rapporten kan inte bedömas
- (-) Ledamot har sett individen.

Alla bedömningarna kan kompletteras med en fritextkommentar om varför man satt den bedömning man satt. Med denna funktion finns goda förutsättningar för självständiga bedömningar av rapporterna och rapporter där alla är överens kan snabbt behandlas till förmån för att mer tid kan läggas på rapporter där medlemmarna i Rrk inte är överens eller att den behöver en djupare diskussion. Värt att notera är den sista bedömningen i listan som innebär att Rrk-ledmöter inte ska bedöma rapporter av fynd som de själva varit med om.

ÖVRIG RRK ADMINISTRATION AV FYND

Denna administrativa behörighet innebär utöver valideringsbehörighet, även möjlighet att administrera de så kallade allmänna lokaler som erbjuds användare av Svalan samt tillgång till en lista över de användare som registrerat sig som hemmahörande i aktuellt rapportområde. Möjligheten för Rrk att administrera lokaler har viss betydelse för kvalitetssäkringen av fynd i systemet.

Det kan som tidigare nämnts hända att fynd som rapporteras på en allmän lokal har en fritextkommentar som tydligt anger att fyndet gjordes på en annan plats, men att det för denna saknas en allmän lokal. Visserligen kan varje enskild rapportör skapa egna lokaler (fyndplatser), men en viss bekvämlighet finns hos vissa rapportörer som gör att de ibland väljer att använda befintliga lokaler för sin rapportering, istället för att skapa egna. Detta är till viss del begripligt, eftersom Artportalen haft ett bristfälligt kartmaterial och det kan upplevas vara trögt och omständligt att skapa nya fyndplatser. Dessa brister kommer att rättas till i nya Artportalen. Om kvalitetssäkraren utifrån information i kommentar eller eventuellt utifrån andra rapporter av samma fynd anser att fyndet därmed inte uppfyller kvalitetskrav för publicering så finns då i första hand två alternativ. Antingen döms fyndet som fyndet som ”Ofullständigt, skall kompletteras” , eller som ”Underkänt” .

Nuvarande rapportsystem för fåglar erbjuder ingen möjlighet att meddela detta till rapportören inom systemet, utan det måste i så fall göras med till exempel mejl. Denna möjlighet kommer att finnas i nya Artportalen. En möjlighet som flera Rrk använder idag är att skriva in ett av Rrk signerat och daterat meddelande i fyndets kommentarsfält. Det är även tekniskt möjligt för Rrk-medlemmar att ändra lokal på ett fynd, men det är inte att rekom-

mendera. Framförallt på av rent formella skäl, eftersom det är rapportören som äger ett fynd. Fynd ska inte ändras utan rapportörens medgivande. Möjligheten för Rrk att ändå kunna ändra i ett fynd finns utifall sådant medgivande ges från rapportören. Ändringar av fyndplats i enstaka fynd sker dock ibland, speciellt om det av kommentar utan tvekan framgår var fyndet egentligen har gjorts och det på denna plats finns en annan allmän lokal. Att fyndet på detta vis blir korrigerat är ur ett kvalitetsperspektiv och för fyndets användbarhet rent objektivt sätt bra, även om det bryter mot huvudprincipen att rapportören äger sitt fynd. Ett annat problem är att ändringar i fynd idag inte loggas eller sparas i någon slags fyndhistorik där ändringar med datum och vem som ändrat framgår. Om en det funnits en fyndhistorik detta varit lite mindre problematiskt och ifall en sådan ändring samtidigt kunnat meddelas till rapportören inom rapportssystemet. Detta planeras att i nya Artportalen.

INFORMATION I KOMMENTARSFÄLT

Vid rapportering har rapportören en möjlighet att skriva in en fritext kommentar om fyndet/observationen. Kommentaren är idag begränsad till max 255 tecken. Om det finns en kommentar om fyndet så framgår det vid presentation av fynd som ”Observationstabell” eller ”Observationlista” att det ’i’ som finns sist på fyndraden blir färgat blått eller rödbrunt . Information som skrivs in här kan vara helt avgörande för kvalitetsgranskningen av fyndet. Om symbolen är rödbrun har rapportören själv valt att vid rapportering markera i en kryssruta att det är fråga om en ”intressant notering”. I kommentarsfältet kan det finnas för kvalitetsgranskningen betydelsefull info om själva observationen, hur fågeln artbestämdes, exakt var den sågs (till exempel ”Nordvästra delen av lokalen”) eller annan info som rapportören anser behöver komplettera övrig fyndinformation.

Det man bör vara speciellt uppmärksam på här är ifall det står något om lokalen/fyndplatsen. Det är inte alls ovanligt att fågelskådare rapporterar sina fynd på en lokal som motsvarar den plats där de själva står och istället i kommentarsfältet skriver in var fågeln/fåglarna befann sig. Det kan ibland handla om platser långt ifrån skådlarens position. I de fall detta sker kan det vara potentiellt mycket negativt för hur användbart fyndet är vid presentation i Artportalens kartor eller med Artportalenkopplingen för ArcGIS. Den situation när detta är vanligast och mest problematisk gäller vid rapportering av nattsjungande/-spelande arter som hörs på långa håll. Typexemplet är rördrom, den hörs vida och kan ibland vara mycket svår att lokalisera.

	Rördrom	1 ex	spel/sång	Korsberga Vetlanda kommun, Sm	
	Rördrom	1 ex	spel/sång	Björköby Vetlanda kommun, Sm	
	Rördrom	1 ex	spel/sång	Brända fältet, Vidöstern, Sm	
	Rördrom	1 ex	spel/sång	Västra Vetlanda kommun, Sm	

Figur 7. Fynd som rapporterats från obsplats, med hänvisning till fågelns position i kommentarsfält.

Ovan ser vi ett exempel på betydelsen av info i kommentarsfält. Ett av Rrk godkänt fynd av Rördrom rapporterad som spelande på lokalen ”Korsberga, Vetlanda kommun”, men där det i kommentarsfältet står ”Hjärtaryd”. Den koordinatsatta lokalen (fyndplatsen) som fyndet är rapporterat på ligger inne i samhället Korsberga medan det är ca 1,3 km till Hjertasjön och ca 4,5 km till Hjärtaryd där själva fågeln av rapportören bedömdes finnas. Här har vi ett exempel på när Rrk i sin kvalitetssäkring endast tagit hänsyn till om artbestämningen är sannolik, men inte till kvaliteten av lokalangivelsen. Rrk har sannolikt inte reagerat på denna betydande avvikelse mellan obsplats och fyndplats. Eftersom ”rätt” lokal gått att läsa ut av kommentaren och fyndet sannolikt inte varit aktuellt att publicera med

exakt angiven lokal, utan troligen som ett av fynden i Vetlanda kommun det året så har fyndet bedömts som ”Godkänt för publicering”.

Det är inte svårt att finna kvalitetssäkrade fågelfynd i rapportsystemet i Svalan som ser ut på detta vis. De är godkända men det är stor avvikelse mellan observationsplats och den egentliga fyndplatsen. Det kommer sannolikt att fortsätta på detta vis så länge som fokus i det kvalitetsgranskningsarbete som Rrk gör är på publicering av fynden i egna publikationer. Detta utgör ett bekymmersamt problem för möjligheten för till exempel länsstyrelser att okritiskt använda även kvalitetssäkrade fågelfynd.

Att få till en genomgående förändring av denna rapporteringskultur från såväl rapportörer som Rrk är en omfattande uppgift, som måste bygga på en ökad förståelse från dem som rapporterar och kvalitetssäkrar att fynd i Artportalen är av stort intresse för många olika aspekter av naturvårdsarbete. Från länsstyrelsernas sida finns en möjlighet att öka denna medvetenhet genom att ta kontakt med sin regionala rapportkommitté och starta en dialog om värdet för naturvårdsarbetet i allmänhet och fågelskyddsarbetet i synnerhet att fågelfynden rapporteras på fyndplatser som så bra som möjligt motsvarar positionen där fågeln fanns. Detta är också något som bör tas upp på nationell nivå med SOF, förslagsvis inom Artportalsrådet som leds av ArtDatabanken, så att SOF kan lyfta detta själva inom sin egen kvalitetssäkringsorganisation.

FÅGELLOKALER SAKNAR NOGGRANNHET

Ett annat problem i Svalan med anknytning till det om bristande lokalangivelse av rapportörerna är en som ligger i rapportsystemet i sig. Det är det faktum att fyndplatser/lokaler fram till idag i Svalan saknar information om lokalernas storlek eller noggrannhet. Det finns ingen möjlighet för rapportören att vid skapandet av lokaler ange dess utsträckning (radie) räknat från fyndplatsen koordinater. Det gäller endast i rapportsystemet för Fåglar. I övriga rapportssystem krävs specificering av fyndplatsens noggrannhet vid skapande av ny fyndplats.

Denna skevhet kommer att rättas till med Artportalen-2. Där kommer alla nya fyndplatser som skapas att kräva uppgift om noggrannhet, oavsett vad som rapporteras från dem. Alla gamla fyndplatser som finns i Svalan idag och saknar uppgift om noggrannhet kommer att flyttas till nya Artportalen. För att ge dessa en noggrannhet kommer unika lokaler som inte är associerade med andra lokaler att ges ett schablonvärde för noggrannhet, men för lokaler som är kopplade som superlokal-dellokal så kan noggrannheten för dellokalerna beräknas utifrån avståndet till närmaste dellokal och superlokals noggrannhet kan beräknas utifrån avståndet till den dellokal som ligger längst bort.

ARTBESTÄMNING OSÄKER

En annan markering på fynd i Artportalen som är viktigt att vara uppmärksam på är när det finns ett frågetecken (?) direkt efter artnamnet, till exempel järpe? Det visas när rapportören inte kunnat göra en säker artbestämning och därför vid rapportering markerat i en ”kryssruta” att fyndet ska visas som ”artbestämning osäker”. Ett fynd som har denna markering borde inte kunna kvalitetssäkras som godkänt, men eftersom det är möjligt så finns det sådana exempel i Svalan.

SAMMANSLAGNING AV FYND

En annan faktor som påverkar hur fågelfynd ska tolkas är att fynd som Rrk bedömer som samma individ/individer kan slås samman till ett övergripande fynd av Rrk, även när de enskilda rapporterna är från olika fyndplatser. Återigen är detta ett förfaringssätt inom Rrk-administrationen som hänger samman med att rapporterna administreras och godkänns inför publicering. Vid publiceringen av fågelobservationer är det vanligt att fåglar som observerats och rapporterats inom ett större område under en period i text presenteras som ett samlat fynd på en övergripande lokal som till exempel "Hornborgarsjön" eller "Sörfjärden" o.s.v.

 Rördrom 16 ad ♂ permanent revir Sörfjärden, Mälaren, Srm 15.4-31.5 2007 Lars Broberg mfl.	Kommentar Totalt 16 revir mot 12 revir 2006, en förväntad ökning efter den lindriga vintern. I S-näs kn Lindö 1, Näsbyholm 2, Vålån 1, Kogrund 1, H-ö Reningsv. 1, Storängen 2. I E-tuna kn Fiholmsby 1, Mågla 1, Koholmen 1, Barvalappen 1, Orsundet 3, Lindholmarna 1.
 Rördrom 1 ex lockläte Eksågstornet, Sörfjärden, Mälaren, Srm 7.4 2007 Simon Ström	
 Rördrom 3 ex spel/sång Rördrommen, Sörfjärden, Mälaren, Srm 1.4 2007 Simon Ström	
Fynd 1 till 3 av 3 Totaltid: 0,266 sek RAPPORTSYSTEMET FÖR FÅGLAR www.artportalen.se/bruk2	

Figur 8. Ett sammanslaget fynd, där 16 olika tutande rördrommar från 12 lokaler i en större Mälarev som slagits samman till ett "publiceringsbart" fynd avseende hela viken under hela året.

ANDEL FELAKTIGA/UNDERKÄNDA FYND

Hur stor andel av fynden bedöms vara felaktiga? Av tabellen i Bilaga 2 visar en kontroll av statistiken från åren 2001 – 2009 att i medeltal bedöms ca 3,5 % av de granskade fynden inte vara publiceringsbara. Siffran förefaller hög, men med tanke på att rapportmallarna och de granskande kommittéernas arbete syftar till att sortera fram de fynd som man bedömer kräver granskning, så det är mer rättvisande att se hur stor andel av det totala antalet fynd som underkänns. Och den andelen är betydligt lägre, nämligen 0,14 %. Med alla problem och brister som här listats när det gäller kvalitetssäkringen av fågelfynd, så finns det trots allt anledning att understryka att 99,86 % av fågelfynden i Svalan är antingen är kvalitetssäkrade som godkända (4,7 %) eller ogranskade som det inte finns anledning att ifrågasätta.

KVALITETSSÄKRING AV FYND I SMÅKRYPSPORTALEN

Den kvalitetssäkring av fynd som utförs idag i Rapportsystemet för Småkryp ser för betraktaren av fynden ut att vara väldigt lik den som utförs i Svalan. Kvalitetssäkrade fynd markeras med symboler som visar på deras bedömningsstatus på samma vis med symboler före kvalitetssäkrade fynd.

	<i>Galerucella calvariensis</i>
	Buskvårtbitare <i>Pholidoptera griseoptera</i>
	Grön vårtbitare <i>Tettigonia viridissima</i>

Figur 9. Kvalitetsgranskade fynd i Småkrypsportalen.

Det finns dock tydliga skillnader i hur kvalitetssäkringen utförs i de bägge rapportsystemen. Till skillnad från ornitologernas kvalitetssäkring som granskar och administrerar fynd utifrån flera aspekter, så är det tydligt fokus på att i Småkrypsportalen granska och kvalitetssäkra i första hand själva tillförlitligheten i artbestämningen när det gäller fynden. Bristande noggrannhet när det gäller angivande av fyndplats är till exempel ett mycket mindre vanligt problem i Småkrypsportalen. De flesta fynd rapporteras regelmässigt från den faktiska

fyndplatsen. Däremot är artbestämningsproblematiken mer krävande. De cirka 350 – 370 fågelarter som någorlunda regelbundet förekommer i Sverige omfattar endast något tiotal riktigt svårbestämda arter. I Småkrypsportalens artlistor finns det idag närmare 32 000 arter, varav flera grupper kräver mycket stor kunskap och erfarenhet för att kunna artbestämmas och inte minst för att kvalitetssäkras. För att en säker artbestämning ska kunna göras krävs ofta insamlade belägg, belägg som ibland kan behöva prepareras för att de ska kunna särskiljas från närstående arter.

För en tillförlitlig granskning av fynd i Småkrypsportalen är utbudet av lämpliga kvalitets-säkrare betydligt mindre än det är för kvalitetssäkring av fåglar. Det handlar för flera artgrupper om att det endast finns ett fåtal tänkbara personer, eller i vissa fall kanske endast en person som har den kunskap som krävs för att kunna granska andra rapportörers fynd. Därför kan det här förekomma att rapportören av ett fynd noterar sig själv som ”determinator” och kanske t.o.m. kvalitetssäkrar ett eget fynd som godkänt. Detta kan inte sägas vara optimalt, men i några fall kommer det att vara oundvikligt.

I nuläget finns det 21 personer som har behörighet att kvalitetssäkra fynd i Småkrypsportalen (Figur 11). Alla utom tre har nationell behörighet att kvalitetssäkra fynd inom tydligt definierade artgrupper, de som har behörighet till Coleoptera granskar inte alla familjer/släkten av skalbaggar, utan de fokuserar på vissa expertområden. Tre kvalitetssäkrare har en regional behörighet, för att kvalitetssäkra fynd av dagfjärilar eller trollsländor kopplat till enskilda landskapsinventeringsprojekt.

Alla dem som fått behörighet att kvalitetssäkra fynd har dokumenterad och erkänd kompetens inom sitt område. Flera av dem jobbar vid ArtDatabanken och ingår i någon av ADB:s olika expertgrupper, men deras kvalitetssäkringsuppdrag utförs inte som en del i deras tjänster. Uppdragen att kvalitetssäkra fynd är i övrigt inte specificerade, sett till vilka fynd som ska granskas. Det finns inte heller några riktlinjer för hur uppgiften ska utföras. En viktig skillnad gentomt kvalitetsgranskningen av fåglar är att det i Småkryp inte finns någon förutbestämd rapportmall som kan användas för att söka fram fynd som kan kräva granskning, utifrån sällsynthet eller artbestämningsproblematik. De måste på egen hand söka fram de fynd de anser behöver kvalitetssäkras. En viss hjälp kan några av dem ha av de Landskapskataloger¹⁹ som finns tillgängliga via Artportalen.

---

¹⁹ <http://www.artportalen.se/bugs/landskapscat.asp>

Validerare	Artgrupp	Antal fynd	Pågående			Avslutade			
Ulf Bjelke (val)	Saknas	606	4	2	2		8	588	
Kjell Antonsson	Saknas Östergötland	91							91
Carl-cedric Coulianos	Heteroptera	4	4						
Ruth Hobro	Heteroptera	5	2					3	
Björn Cederberg (val)	Apoidea	198	11	3	29		6	15	132
Tommy Karlsson (val)	Odonata	9822	12	2			184	4	9620
Åke Hedman (val)	Odonata	26557	3	12			32	77	26428
Linda Strand (Validator)	Odonata Skåne	7459	24	14	3		17	23	7378
Linda Birkedal	Odonata	62					4	58	
Oskar Kindvall (val)	Orthoptera	8906	23	4	1		115	8763	
Håkan Ljungberg (val)	Coleoptera	2368	8		4		17	17	2320
Mikael Molander (adm.)	Coleoptera	76	2		2		7	33	32
David Isaksson (adm)	Coleoptera	2			2				
Åke Lindelöw	Coleoptera	90	50	35					5
Hans-Erik Wanntorp (adm)	Coleoptera	14901	102		33	74	58	73	14520
Bengt Andersson	Coleoptera	12	1					1	10
Torbjörn Ramqvist (adm.)	Coleoptera	375							375
Christoffer Fägerström(val)	Coleoptera	69	2	8		1	1		57
Markus Franzén (val)	Lepidoptera	428	53	12	39		6	48	265
Jonas Sandström (val.)	Araneae	13					2	11	
Andreas Grabs	Dagfjärilar, inkl dagsvärmare Södermanland	988	5	39	74	3	10	21	824
21 Validerare		73032	306	131	189	78	467	9735	62057

Figur 10. Personer med behörighet att kvalitetssäkra (validera) fynd i Småkrypsportalen, samt statistik över hur mycket som granskats fram t.o.m. 2011-11-15 . (http://artportalen.se/bugs/validerar_stats.asp).

Uppgiften att kvalitetssäkra i Småkrypsportalen utförs precis som i Svalan utan ersättning. Det är eget intresse och engagemang som ligger bakom. Syftet med kvalitetssäkringen är att se till att tillgängliga fynd i Artportalen bedöms vara rätt artbestämda. För de enstaka kvalitetssäkrare som gör detta inom projekt till exempel dagfjärilar i Södermanland och trollsländor i Skåne, så finns ett tydligare syfte att fynd som sedan ska användas i rapporter från projekten ska vara kvalitetssäkrade.

Vid kvalitetssäkring av fynd i Småkryp framgår det tydligare på vilka grunder ett fynd har godkänts. Det finns tre olika slags ”godkända fynd”. Den två första har störst tillförlitlighet, säkrast är den som anger att ”Fyndet säkerställt baserat på granskat belägg” = . Nästa nivå är ” Fyndet säkerställt baserat på tillgänglig dokumentation” = , till exempel en bild som klart visar artskiljande karaktärer. Och sedan finns det en bedömning som beskrivs som ”Fyndet ogranskat, bedömt som rimligt/sannolikt” = , d.v.s. ett indirekt godkännande att det finns inget i fyndet som talar emot att arten inte skulle kunna finnas på den plats varifrån den är rapporterad vid en angiven tidpunkt.

En annan betydande och viktig skillnad mellan kvalitetssäkringen i Svalan och den i Småkryp är hur de rapportörer som utsätts för granskningen ser på detta. Vid rapportering av fågelfynd så är de allra flesta rapportörer medvetna om att det sker en kvalitetssäkring av fynden. Även de enstaka personer som inte gillar detta känner till att så sker. För rapportörer av småkryp kan det dock komma som en överraskning att ens fynd har kvalitetssäkrats och fått en bedömning. Det finns ingen information på startsidan att så kan ske och Sveriges Entomologiska Förening (SEF) har ännu inte tagit någon officiell formell del i detta arbete. För en positiv utveckling av kvalitetssäkringen av Småkryp är det nödvändigt att riksföreningen tar ett steg fram och börjar diskutera detta med kvalitetssäkring internt och tillsammans med ArtDatabanken. En viktig förutsättning för ett steg i denna riktning är att de får tillgång till verktyg i Artportalen där de kan definiera rapportmallar/filter med vilka det blir möjligt att filtrera fram de fynd man anser behöver granskas. Processen att ta fram dessa mallar/filter och rutiner för kvalitetssäkringsarbetet är viktig och den behöver löpande kommuniceras ut till medlemmar och andra rapportörer via föreningstidskriften och på Artportalen.

KVALITETSSÄKRING AV ANDRA ARTGRUPPER

Det genomförs kvalitetssäkring även av andra grupper, men den hanteras eller framgår normalt inte i Artportalen. Ett tydligt exempel på detta gäller fladdermöss. Ingemar Ahlén och Hans Baagøe utgör tillsammans en svensk-dansk granskningskommitté som granskar så många observationer de kan. Granskningen består i praktiken av att fotografier och ljudfiler i kombination beskrivningar av beteende analyseras. Snart efter det att Artportalen 2 startat kommer ett nytt inmatningsformulär för fladdermusdata att tas fram och kvalitetssäkringen kan tydligare följas i Artportalen då. Redan idag kan man dock se i kommentarsfält ofta angivet om granskningskommittén granskat. I undersökningstyperna för fladdermusövervakning som publiceras under vintern 2011/2012 så framgår vilka arter som ska granskas under vilka omständigheter. Se sidan 14 i undersökningstyp Övervintrande fladdermöss.²⁰ Inte heller för granskningen av fladdermöss ges idag någon regelmässig ersättning.

KVALITETSSÄKRING I RAPPORTSYSTEMET FÖR VÄXTER

Funktionaliteten med kvalitetssäkring finns i rapportsystemet för växter, men har hittills inte använts i fullt ut på så sätt att kvalitetssäkrade/granskade fynd har fått en bedömningsymbol som andra användare kan se, eller att fynd med en viss kvalitetssäkringsstatus kan sökas fram. Grunderna för ett sådant arbetssätt finns dock inom botaniken och mykologin eftersom man genom omfattande och i flera fall aktuella landskapsinventeringar har mycket god kunskap om arternas förekomst i landet. Med denna kunskap går det att skapa landskapskataloger som kan användas för att skapa filter för att uppmärksamma en kvalitetssäkringsorganisation på nyfynd, eller på fynd av arter som är ovanliga/sällsynta i respektive landskap. Ett exempel på hur detta skulle kunna fungera finns i arbetet med det pågående projektet "Ölands kärlväxtflora", där inventeringsanvisningarna bland annat innehåller en artlista som tydligt listar vilka arter som noga ska rapporteras till Artportalen, samt vilka av dessa fynd som även kräver ett belegg för att kunna kvalitetssäkras och accepteras inom projektet.²¹ En sådan fördefinierad lista, med olika kvalitetskrav beroende på artens status, eller hur svårbestämdd den är skulle enkelt kunna införas i rapportsystemet. Så att en

²⁰ (Naturvårdsverket, 2011)

²¹ (Albinsson m.fl., 2007)

kvalitetssäkringsorganisation kan filtrera fram sådana inrapporterade fynd och därefter kvalitetssäkra och bedöma fynden så att bedömningsstatus framgår för andra användare av fynden.

KVALITETSSÄKRING AV FYND I DEN NORSKA ARTSOBSERVASJONER

Även i Norge finns Artportalen, där heter den Artsobservasjoner²². Funktionaliteten i kvalitetssäkringen som sker där är densamma som i Sverige. Det utförs en omfattande kvalitetssäkring av fynd av fåglar, men även i stor utsträckning även i rapportsystemen för småkryp och växter.

VU		almestjertvinge <i>Satyrrium w-album</i>	7 Imago/Adult
LC		dvergroteter <i>Phymatopus hecta</i>	1 Imago/Adult
LC		vanlig øyestikker <i>Aeshna juncea</i>	1 Imago/Adult
LC		blågrønn øyestikker <i>Aeshna cyanea</i>	1 Imago/Adult
LC		firflekklibelle <i>Libellula quadrimaculata</i>	1 Imago/Adult
VU		båndsumpvikler <i>Bactra furfurana</i>	1 ind
VU		smalringrørfly <i>Archanara dissoluta</i>	2 Imago/Adult

Figur 11. Kvalitetssäkrade fynd av rödlistade arter i Artsobservasjoner.

En märkbar skillnad märks dock i framförallt deras rapportsystem för småkryp. Där är det tydligt när man säker efter granskade fynd att det framförallt är fynd av rödlistade arter som kvalitetssäkrats. Denna inriktning av kvalitetssäkringen kommer av ett avtal som de norska riksföreningarna för ornitologi, botanik entomologi med flera tecknat med "Samarbeidsrådet for biologisk mangfold", (SABIMA)²³ de mot en ersättning relaterad till utfört arbete förbinder sig att kvalitetssäkra fynd i Artsobservasjoner, med prioritet på rödlistekategorierna RE, CR, EN, VU och DD. SABIMA är en paraplyorganisation för 10 norska riksföreningar med biologisk-ekologisk inriktning. SABIMA saknar en motsvarighet i Sverige. De har möjlighet att skriva avtal och ersätta sina föreningar för användarstöd och kvalitetssäkringsarbete, eftersom de i sin roll som paraplyorganisation upprättat ett avtal med den norska Artsdatabanken, "Avtale om brukerstøtte til og validering av funn i nettestedet Artsobservasjoner"²³ Denna lösning eller något liknande borde vara av intresse även för de svenska riksföreningarna, ArtDatabanken och för Naturvårdsverket för att driva på i frågan om en utvecklad kvalitetssäkring i Artportalen. Det är sannolikt så att ett ekonomiskt stöd till dem som utför kvalitetssäkring i Artportalen är nödvändigt ifall ArtDatabanken och/eller Naturvårdsverket önskar ställa krav på **vad** som ska kvalitetssäkras och **hur**.

²² (<http://artsobservasjoner.no/>)

²³ (Norsk Ornitologisk Forening (NOF) og SABIMA, 2009)

Diskussion och analys

För att det omfattande fyndmaterial som idag finns i Artportalen på ett tillförlitligt sätt fortsatt ska kunna användas inom professionell naturvård finns ett stort behov av att vissa fynddata kvalitetssäkras på ett ändamålsenligt och transparent vis. Information om vad som kvalitetssäkrats, vem som utför kvalitetssäkringen och varför, samt på vilka grunder eller med vilket syfte som kvalitetssäkringen utförts måste finnas lätt tillgänglig för användarna.

För den professionella naturvården till exempel inom länsstyrelserna är behovet av kvalitetssäkring starkt kopplat till det faktum att fynd av naturvårdsintressanta arter i många fall ingår som en viktig del i beslutunderlag vid arbete med områdesskydd, förvaltning eller olika former av miljöprövning m.m. I detta arbete ställs olika värden mot varandra och det är av stor vikt att fynden i Artportalen är av god kvalitet. Naturvårdsintressanta arter är till exempel rödlistade (hotade) arter och arter som omfattas av EU:s Art- och Habitatdirektiv, men det kan även gälla signalarter, fridlysta arter och andra arter som bedöms vara av regionalt intresse. Kvalitetssäkring är även av intresse inom naturvårdens arbete med andra verksamheter som Miljöövervakningen och Åtgärdsprogram för hotade arter.

Kvalitetssäkring innebär inte bara att fynd som bedöms som tillförlitliga markeras som godkända, utan att det är minst lika viktigt att fynd som bedöms som tveksamma eller som saknar belägg måste kunna identifieras och sällas bort. Oavsett om de markeras som underkända eller helt tas bort från systemet.

Den viktigaste faktorn när det gäller ett fynds kvalitet är en granskning av att artbestämningen är korrekt. Därutöver måste det även finnas uppgift om lokalangivelse och fynddatum för att fyndet ska kunna användas i naturvårdssammanhang. Kvaliteten av lokalangivelsen bedöms utifrån angiven noggrannhet av koordinater och för datum på ifall det är fråga om ett exakt datum eller en datumperiod. All övrig kompletterande information som kopplas till ett fynd har olika betydelse beroende på i vilket sammanhang som fyndet ska användas.

Det faktum att en fynduppgift är kvalitetsgranskad som ”godkänd” betyder inte alltid att fyndet har tillräckligt god kvalitet för att användas i andra sammanhang. Vid användande av kvalitetsgranskade fågelfynd är det viktigt att vara medveten om att den kvalitetsgranskning som utförts av SOF:s organisation till stor del syftar till att fynden ska kunna publiceras i nationella och regionala rapporter och tidskrifter. Eftersom kvalitetsgranskningen görs med detta syfte kan i vissa fall fyndplatsens noggrannhet vara för övergripande för att fyndet ska kunna användas inom naturvårdsarbete.

Nuvarande kvalitetssäkring i Artportalen har huvudsakligen rört fågelfynd och till viss del fynd i rapportsystemet för småkryp. Granskningen av fågelfynd utförs ideellt av SOF:s organisation genom de regionala ornitologiska föreningarnas rapportkommittéer, samt den nationella raritetskommittén. Uppgiften har genomförts med syftet att säkerställa den nationella fågellistan och fyndstatistiken och för att fynden ska kunna användas vid framtagande och publicerande av årliga nationella och regionala fågelrapporter. Kvalitetsgranskningen av fågelfynd är nationellt heltäckande, men till stor del regionalt anpassad. Den utgår från allmänt tillgängliga ”rapportmallar” (filter) som finns integrerade i systemet.

Den kvalitetsgranskning som utförts inom rapportssystemet för småkryp utförs av enskilda artexperter, men är långt ifrån heltäckande. För denna granskning saknas information om att denna kvalitetssäkring sker, vem som utför den och i vilket syfte.

Fynd som kvalitetsgranskats och fått en bedömning i både rapportssystemet för fåglar och för småkryp får en tydlig symbol som markerar vilken (kvalitets-)bedömning fyndet har.

ArtDatabanken har av Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram en plan för hur en nationell validering (kvalitetssäkring) i Artportalen ska organiseras framöver. Detta arbete ska enligt uppdraget göras i bred förankring med berörda parter. ADb ska se till att det finns en kvalitetssäkring i Artportalen på lämplig nivå, för viktiga artgrupper. Här är det viktigt att länsstyrelserna finns med och är en aktiv och konstruktiv part vidare i denna process. Det bästa forumet för detta är i det s.k. ”Artportalsrådet” som leds av ADb. I detta forum bör länsstyrelsen understryka behovet av en utvecklad riktad kvalitetsgranskning av naturvårdsintressanta arter, till exempel hotade rödlistade arter, N2000-arter och fridlysta arter. En särskild kontakt med de ornitologiska föreningarna rekommenderas för att uppmärksamma behovet av en förbättrad kvalitetsgranskning även av fyndplatsangivelser.

De nationella organisationer (SOF, SEF, SBF och SMF) som i första hand kan komma i fråga för att utföra kvalitetssäkring i Artportalen bör tillsammans med ADb se på exemplet från Norge där samarbetsorganisationen SABIMA tecknat ett avtal med Norska Artsdatabanken om utförande av kvalitetssäkring i Artobservasjoner. För att ADb:s ska kunna ställa krav och styra en nationell samordnad av kvalitetssäkring är det högst sannolikt att det kommer att krävas någon form av ekonomisk kompensation till dem som utför uppgiften.

I arbetet med att samordna det nationella kvalitetssäkringsarbetet i Artportalen bör även stor hänsyn tas till erfarenheter från dem som hittills utfört detta inom SOF:s organisation och de enskilda artexperterna inom rapportssystemet för Småkryp. Idag är det till exempel lite olika nivåer och upplösning på bedömningarna mellan dessa och framför allt inom granskningen av fågelfynd så finns det ett flertal bedömningar och symboler som både granskarna och användarna är vana vid. Ändringarna här bör göras med viss försiktighet.

En funktion som vore önskvärd i Artportalen som skulle underlätta och medvetandegöra länsstyrelsernas bidrag till kvalitetssäkringsarbetet i Artportalen är ifall det kopplat till inrapportering av fynd från till exempel miljöövervakningen fanns en möjlighet att tydligt markera att fynddata är kvalitetsgranskad av länsstyrelsen som ”leverantör” av data till datavärden ArtDatabanken. Denna skulle kunna fungera som en enkel kryssruta (Kvalitetsgranskad av Länsstyrelsen), eller som ett utvecklat ”Det./conf-fält” där den som gjort granskningen skriver sitt namn. Sedan bör ADb:s leveranskontroll vid mottagande av data innebära en kontroll att denna ruta, eller detta fält är ifyllt. På detta vis blir kvalitetsansvaret från länsstyrelsernas sida tydligare och om denna info sedan finns med och är synligt i fullständig fyndinformation, så kan utförare av ”expertvalideringen” väga in detta i sin bedömning, på liknande vis som hänsyn tas till referens i ”Det./conf”.

I väntan på/om en sådan funktion kan införas bör alltid information om att och hur kvalitetsgranskning av data från till exempel miljöövervakningen görs skrivas in i projektinformationen för de specifika projekten (syften) man rapporterar på.

Källförteckning

Albinsson, C., Andersson, U.-B., Gunnarsson, T., & Knutsson, T. (2007). Växtförteckning och manual för Ölands kärlväxtinventering. Krutbrännaren , Supplement Nr.4 (Årg. 16).

Artdatabanken. (2011). Dagens fågel. Hämtat från Fyndstatus och rapportmall: <http://www.artportalen.se/birds/fyndstatus.asp> den 27 10 2011

ArtDatabanken. (den 09 juni 2009). Landskapskataloger. Hämtat från Landskapskataloger - allmänt om landskapskatalogerna: http://www.artportalen.se/bugs/landskapskatalog_info.asp den 20 12 2011

ArtDatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet. (2011). Nya rutiner för hantering av fynddata hos länsstyrelserna i samband med övergången till nya Artportalen (2011-10-18).

ArtDatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet och Naturvårdsverket. (2011). Hantering av miljöövervaknings-data i Artportalen (2011-06-14). Uppsala: ArtDatabanken/SLU.

Naturhistoriska riksmuseet. (den 26 10 2011). Catalogus Lepidopterorum Sueciae. Hämtat från <http://www2.nrm.se/en/catalogus.html.se>

Naturvårdsverket. (den 17 02 2011). Datavård för arter 2011. Uppdragsbeskrivning 4 , 12. (M. Sjö, Sammanställare) Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. (juni 2011). Datavårdskap för mer tillgängligt artdata. Nyheter Miljöövervakning (20), s. 5.

Naturvårdsverket. (2007). Naturvårdsverkets kvalitetssystem för samordnad miljöövervakning. Nr Prot M 215-07, 2007-11-29 . Stockholm.

Naturvårdsverket. (2011). Övervintrande fladdermöss. Version 1:0, 2011-10-20. Programområde: Landskap. Undersökningstyp: Övervintrande fladdermöss.Handledning för miljöövervakning.

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) og SABIMA. (den 20 april 2009). Avtale om bruker støtte til og validering av funn i nettstedet Artsobservasjoner mellom Norsk Ornitologisk Forening (NOF) og SABIMA for 2009.

Rudbeck, G. (1972). Svensk raritetskommitté inrättad. Vår Fågelvärld , 31 (1), ss. 80-82.

SLU ArtDatabanken. (den 22 08 2011). Registersida datavårdskap för arter. Hämtat från Miljöövervakningsdata Arter: <http://www.artdata.slu.se/register sida-artdatabanken-slu.html> den 05 12 2011

SOF. (2003). Fågelrapport för 2002. i Fågelåret 2002 (ss. 59-60). Stockholm.

SOF. (2010). Fågelåret 2009. Halmstad.

SOF. (den 23 01 2002). Målsättningen med rapporteringssystemet Svalan. Hämtat från <http://sofnet.org/index.asp?lev=1002&typ=1> den 01 10 2011

SOF. (2002). Målsättningen med rapportssystemet Svalan. (2002-01-23) .

Sundström, E. (2009). Projekt Artportalen 2 : projektbeskrivning. Uppsala: Artdatabanken.

Svensson, S. (1999). Svensk fågelatlas. Stockholm: Sveriges Ornitologiska Förening.

Bilaga 1.

Tabell över ArtDatabankens datavärdskap för Miljöövervakning, Åtgärdsprogram för hotade arter och Basinventering.

Miljöövervakning: Programområde: Landskap			
Delprogram	Undersökning	Tidsperiod totalt (i datavärdskapet)	Dataserie
Svensk fågeltaxering	Häckfågeltaxering med fast standardrutt **	1996- (2001-)	Beräknas inkomma under 2011*
Svensk fågeltaxering	Häckfågeltaxering med punkttaxering	1975-	Beräknas inkomma under 2011*
Svensk fågeltaxering	Vinterfågelräkning med punkttaxering	1976-	Beräknas inkomma under 2011*
Sträckfågelräkning vid Falsterbo	Sträckfågelräkning vid Falsterbo	1973-	Finns i Artportalen
Svensk sjöfågelinventering	Svensk sjöfågelinventering	1993-	Beräknas inkomma under 2011***
Fågelräkning och ringmärkning vid Ottenby	Fågelräkning och ringmärkning vid Ottenby	1972-	Beräknas inkomma under 2011*
Svensk dagfjärilsövervakning	Svensk dagfjärilsövervakning (nationell undersökning)	2010-	Data finns delvis inlagda (punktinventeringar). (Sök art och välj syfte 'Svensk dagfjärilsövervakning' under 'övriga inställningar')
Dagfjärilar i ängs- och betesmarker	Regional övervakning	2010-	Beräknas inkomma under 2011
Floraväkteri	Floraväkteri	1987-	Finns i Artportalen. (Sök art och välj varianter av syftet 'Floraväkteri' under 'övriga inställningar')
Skyddsvärda träd	Skyddsvärda träd	2000-	Finns i Trädportalen

* Dessa data är tills vidare lagrade hos utföraren: Lunds universitet, Ekologihuset, Åke Lindström, tel: 046-222 49 68

** Data från det gemensamma delprogrammet Häckande fåglar

***Dessa data är tills vidare lagrade hos utförare: Lunds universitet, Ekologihuset, Leif Nilsson, tel 046-222 37 09

Miljöövervakning: Programområde: Jordbruksmark

Delprogram	Undersökning	Tidsperiod	Dataserie
Miljögifter i biota, jordbruksmark	Metaller och organiska miljögifter i biologiskt material, provbankning av stare	1983-	Beräknas inkomma under 2011
Strandängsfåglar		20??-	Beräknas inkomma under 2011

Miljöövervakning: Programområde: Skog

Delprogram	Undersökning	Tidsperiod	Dataserie
Smågnagare i skogen	Smådäggdjursövervakning, skog	1979-	Beräknas inkomma under 2010-2011
Stannfåglar i stora skogsområden		20??-	Beräknas inkomma under 2010-2011
Kryptogamer i ädellövskog		2011-	Beräknas inkomma under 2011.

Miljöövervakning: Programområde: Fjäll

Delprogram	Undersökning	Tidsperiod	Dataserie
Smågnagare i fjällen	Smådäggdjursövervakning, fjäll	1979-	Beräknas inkomma under 2010-2011
Häckande fåglar i fjällen		2009-	Ej datalagt, beräknas inkomma under 2011

Miljöövervakning: Programområde: Sötvatten

Delprogram	Undersökning	Tidsperiod	Dataserie
Insjöfåglar	Mälaren	2004-	Finns i Artportalen
	Vättern	1994-	Beräknas inkomma under 2011
	Vänern	2002-	Beräknas inkomma under 2011
Stormusslor	Stormusslor (nationell miljöövervakning)	2010-	Finns i Musselportalen och/eller Artportalen
Stormusslor	Stormusslor (regional miljöövervakning)	2001-	Finns i Musselportalen och/eller Artportalen
Utter		20??-	Inga data i dagsläget
Mal i vattendrag		20??-	Finns delvis i Artportalen. Beräknas inkomma under 2011

Miljöövervakning: Programområde: Kust och hav

Delprogram	Undersökning	Tidsperiod	Dataserie
Kustfåglar i Bottniska viken		2010-	Beräknas inkomma under 2011

Åtgärdsprogram för hotade arter

Hur hittar jag data?

Data lagras i någon av Artportalens delportaler. Välj först rätt delportal (t ex via resp Data-länk i tabellen nedan). Därefter kan syfte väljas under fliken 'Övriga inställningar' (inte tillgängligt för alla dataserier) . Välj därefter Visa fynd. Välj arturval, och avgränsa tidsmässigt och geografiskt vid behov. För att se eller ladda ned data, välj Presentera fynd. Här finns flera varianter av presentationer och nedladdningsformat.

Organismgrupp	Metod/Manual	Tidsperiod	Dataserie
Fåglar	Sök Åtgärdsprogram i NV:s webbokhandel	1994-	Artportalen
Fiskar	Sök Åtgärdsprogram i NV:s webbokhandel	1994-	Artportalen
Ryggradsdjur (utom fåglar och fiskar)	Sök Åtgärdsprogram i NV:s webbokhandel	1994-	Artportalen
Ryggradslösa djur (terrestra och limniska)	Sök Åtgärdsprogram i NV:s webbokhandel	1994-	Artportalen
Ryggradslösa djur (marina)	Sök Åtgärdsprogram i NV:s webbokhandel	1994-	Artportalen
Växter och svampar	Sök Åtgärdsprogram i NV:s webbokhandel	1994-	Artportalen

Basinventering

Organismgrupp	Undersökning	Tidsperiod	Dataserie
Mossor	Mossor	2003-2008	Data
	Brynia, Bryhnia novae-angliae		Artportalen, syfte: "Basinventering"
	Gotländsk hättmossa, Orthotrichum rogeri		(se ovan)
	Grön sköldmossa, Buxbaumia viridis		(se ovan)
	Hårklomossa, Dichelyma capillaceum		(se ovan)
	Käppkrokmossa, Hamatocaulis vernicosus		(se ovan)
	Lappglansmossa, Orthothecium lapponicum		(se ovan)
	Långskaftad svanmossa, Mesia longisetata		(se ovan)
	Mikroskapania, Scapania carinthiaca		(se ovan)
	Nordisk klipptuss, Cynodontium suecicum		(se ovan)
Platt spretmossa, Herzogiella turfacea			(se ovan)
	Späd bäckmossa, Hygrohypnum montanum		(se ovan)

KVALITETSSÄKRING AV DATA I ARTPORTALEN

	Barkkvastmossa, <i>Dicranum viride</i>		(se ovan)
	Styv kalkmossa, <i>Tortella rigens</i>		(se ovan)
	Taigakrokmosa, <i>Hamatocaulis lapponicus</i>		(se ovan)
	Trubbklockmosa, <i>Encalypta mutica</i>		(se ovan)
	Vedtrådmossa, <i>Cephalozia macounii</i>		(se ovan)
Evertebrater	Aspbarkgnagare <i>Xyletinus tremulicola</i>	2003-2008	(se ovan)
	Cinnoberbagge <i>Cucujus cinnaberinus</i>	2003-2008	(se ovan)
	Dykarskalbaggar	2003-2008	(se ovan)
	Bred gulbrämad dykare, <i>Dytiscus latissimus</i>		(se ovan)
	Bred paljettdykare, <i>Graphoderus bilineatus</i>		(se ovan)
	Trollsländor	2003-2008	(se ovan)
	Citronfläckad kärrtrollslända, <i>Leucorrhinia pectoralis</i>		(se ovan)
	Grön flodtroll-slända, <i>Ophiogomphus cecilia</i>		(se ovan)
	Fjällfjärilar	2003-2008	(se ovan)
	Högnordisk blåvinge <i>Agrion aquilo</i>		(se ovan)
	Dvärgpärlmorfjäril <i>Boloria improba</i>		(se ovan)
	Fjällsilversmygare <i>Hesperia comma ssp. catena</i>		(se ovan)
	Nordiskt jordfly <i>Xestia borealis</i>		(se ovan)
	Grynsnäckor	2003-2008	(se ovan)
	Smalgrynsnäcka, <i>Vertigo angustior</i>		(se ovan)
	Otandad grynsnäcka, <i>Vertigo genesii</i>		(se ovan)
	Kalkkärrsgrynsnäcka, <i>Vertigo geyeri</i>		(se ovan)
	Större grynsnäcka, <i>Vertigo moulinsiana</i>		(se ovan)
Fiskar	Nissöga	2003-2008	(se ovan)

Redigerad tabell, för fullständig lista se: (SLU ArtDatabanken, 2011).

Bilaga 2.

Tabell över utförd kvalitetssäkring i Svalan åren 2001 - 2009.

År 2001 - 2009	Obsar	% Grans- Grans- kade	Grans- kade	God- kända	Under- kända	% God- kända	% Under- kända	% Underk. av grans- kade
Rrk Skåne (1)	1607295	2,02%	30016	26828	2477	88,61%	0,16%	8,25%
Rrk Blekinge (2)	213074	3,78%	8844	7972	399	86,72%	0,16%	4,51%
Rrk Kronoberg (3)	218394	1,14%	2408	1879	116	81,07%	0,06%	4,82%
Rrk Östra Småland (4)	306316	3,34%	11110	10404	260	87,26%	0,08%	2,34%
Rrk Jönköping (5)	553307	5,71%	34404	33748	387	90,35%	0,07%	1,12%
Rrk Öland (6)	1103480	2,19%	20908	16207	1644	77,02%	0,16%	7,86%
Rrk Gotland (7)	345464	9,29%	26104	19838	448	87,72%	0,11%	1,72%
Rrk Halland (8)	674517	2,45%	12059	8063	1973	69,41%	0,36%	16,36%
Rrk Göteborg (9)	529909	1,98%	8181	7472	187	86,15%	0,04%	2,29%
Rrk Bohuslän (10)	273687	3,79%	6883	6051	725	85,95%	0,36%	10,53%
Rrk Dalsland (11)	115016	21,55%	31714	14401	610	57,85%	0,42%	1,92%
Rrk Västergötland (12)	1054760	6,23%	74756	66087	4256	89,70%	0,34%	5,69%
Rrk Närke (13)	341478	1,78%	5526	4449	388	80,27%	0,14%	7,02%
Rrk Östergötland (14)	375995	2,56%	10049	5402	349	70,26%	0,10%	3,47%
Rrk Södermanland (15)	496814	9,91%	34726	34009	370	98,14%	0,09%	1,07%
Rrk Stockholm (16)	1666242	3,30%	52709	37789	1072	81,53%	0,07%	2,03%
Rrk Uppland (17)	1067829	13,02%	154380	65748	490	65,30%	0,04%	0,32%
Rrk Västmanland (18)	418663	22,21%	98810	95154	1080	96,98%	0,27%	1,09%
Rrk Värmland (19)	232529	1,56%	3444	2926	275	77,61%	0,13%	7,98%
Rrk Dalarna (20)	382903	6,07%	28144	27517	284	94,26%	0,08%	1,01%
Rrk Gästrikland (21)	208109	5,03%	7904	7124	200	90,86%	0,09%	2,53%
Rrk Hälsingland (22)	160855	12,43%	18545	17947	109	97,28%	0,07%	0,59%
Rrk Medelpad (23)	115937	13,13%	14382	14195	83	98,43%	0,08%	0,58%
Rrk Ångermanland (24)	270706	9,04%	19808	19427	245	95,93%	0,09%	1,24%
Rrk Västerbotten (25)	452904	9,43%	47823	47327	447	98,12%	0,11%	0,93%
Rrk Norrbotten (26)	327051	7,61%	25576	24818	327	87,67%	0,11%	1,28%
Rrk Härjedalen (27)	42756	20,61%	6446	6377	33	99,12%	0,08%	0,51%
Rrk Jämtland (28)	103172	24,30%	21931	21861	55	99,71%	0,05%	0,25%
Rrk Södra Lappland (29)	151853	3,16%	4013	3902	53	89,06%	0,06%	1,32%
Summa/medel	13811015	7,88%	821603	654922	19342	86,49%	0,14%	3,47%

Länsstyrelsen i Jönköpings län
551 86 Jönköping
Telefon: 036-39 50 00
Fax: 036-12 15 58
Webbplats: www.lansstyrelsen.se/jonkoping
E-post: jonkoping@lansstyrelsen.se